АНДРІЙ ВОЛОЩАК

СПАЛАХИ Й ГОРІННЯ

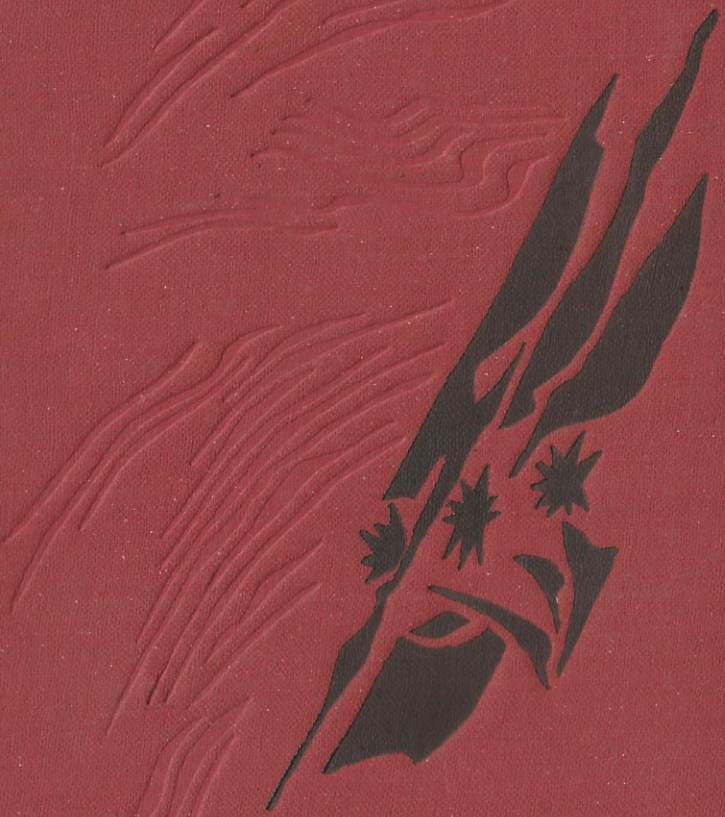

АНДРІЙ ВОЛОЩАК

СПАЛАХИ Й ГОРІННЯ

ВИБРАНЕ

Видавництво
художньої літератури
„Дніпро“
Київ — 1971

У2
В68

7—4—3
238—71М

В архівах львівської поліції була знайдена папка з віршами, пожовклі від часу листки протоколів сухо наказували: «Конфіскувати». В гнівних революційних строфах, підписаних псевдонімами «Іван Кос», «Василь Бойко», можна було впізнати почерк Андрія Волощака. Це справді були його поезії, які уряд панської Польщі намагався не допустити до читачів, та поет говорив із своїм народом віршами, що переписувались від руки. Один такий аркуш з переписаним віршем Андрія Волощака «В Шевченкові роковини» і зберігався в поліцейській справі як «речовий доказ», забраний під час ревізії в комуніста-підпільника.

Важко склався життєвий шлях Андрія Волощака. На початку першої світової війни він, солдат австрійської армії, був поранений і втратив зір. Вічна темінь заступила сонце, в яке був так закоханий молодий поет і якому присвятив свої життєрадісні вірші. З величезною силою він виливає біль і розпач за втраченим світлом в рядки поезій. Трагедія людини, від якої війна забрала світ сонця і барв, звучить прокляттям темним силам капіталу і можновладдя.

Але мотив розпачу та безнадії в творчості поета був короткочасним. Він знаходить в собі сили, щоб перебороти безнадію і повернутись в лави борців за краще майбутнє народу:

Та ні!
Я не скорюсь зрадливій ночі!

Не вб'ю я віри в світлі дні:
я жить, творить,
боротись хочу!
А якщо смерть — то смерть в борні!

І соціальні мотиви займають провідне місце в творчості Андрія Волощака.

Сама дійсність тодішньої під'яремної Галичини будила гнів і зневагу до гнобителів, видавлювала сльози болю за тисячі понівечених людських доль, кинутих у прірву нужди, горя, безробіття і емігрантських блукань, кликала на боротьбу, звала чесних синів і дочок народу ставати в ряди борців за його долю.

Підпільна Комуністична партія Західної України була провідною силою, що гуртувала і організовувала трудові маси. Під Ленінським знаменом єднались ті, хто обрав дорогу борні, для кого маяком сяяли перемога Великого Жовтня, приклад Радянської України, Радянського Союзу.

Знаменні були слова Ярослава Галана, коли він зазначав, що «борці за волю і щастя народу не блукали більше самотою у пітьмі. Вони були бійцями великої армії революції, і шлях їм вказували полум'яні зорі Жовтня».

Серед таких борців були і кращі з представників творчої галицької інтелігенції і, в першу чергу, революційні письменники.

Прогресивні ідеали утверджувалися в літературі в непримиренному гострому двобої. «Літературна боротьба,— писав Степан Тудор,— та ж класова боротьба зі всією її нещадністю і жорстокістю, з усіма її жертвами. Відточене літературне слово — той же тонкий і гострий кинджал».

Літературний революційний процес в Західній Україні прогресував під прапором комуністичної тен-

денційності, партійності і народності художньої творчості. Ці принципи з року в рік, з дня на день входили в кров і плоть письменників, які виступали на бій за волю, за соціальне і національне визволення, за возз'єднання, за право говорити і творити рідною мовою.

Під безперечним впливом української радянської літератури і революційної західноукраїнської літератури, виразниками якої були письменники-вікнівці Василь Бобинський, Степан Тудор, Петро Козланюк, Олександр Гаврилюк, Ярослав Галан, формувався світогляд Андрія Волощака. І його творчість невід'ємна від могутньої прогресивної і революційної течії літератури Західної України.

Син бойківського селянина-бідняка, інвалід імперіалістичної війни, Андрій Волощак серцем сприйняв і відчув свою класову суть співця пригноблених мас.

Він беззастережно увібрав у своє творче єство радість нового життя і захоплено зустрів щасливий вересень 1939 року, який приніс трудящим Галичини вистраждане і виборене визволення і возз'єднання в єдиній Українській Радянській державі, своїм натхненним словом проголошував гордість людини, перед якою відкрились ясні дороги вільного творчого життя.

Вже в ранніх віршах («Не скорюсь!», «Гей, мечі — у руки!») ми відчуваємо початок теми, яка стане одною з провідних у творчості Андрія Волощака, теми боротьби проти війни, проти соціальної несправедливості.

У вірші «Пісня про голубий Ніл», написанім за порадою Ярослава Галана і опублікованім у напівлегальному журналі «Знання» на початку 1935 року, поет з ненавистю і презирством говорить про фашистських «цивілізаторів» Муссоліні, що принесли

в Ефіопію смерть і розбій. Останні строфи вірша звучать бадьорим акордом віри в завтрашній день:

На шлях ми вийдем із пітьми,
в якій жили літами,
і білі з чорними людьми
з'єднаються братами.

Андрій Волощак плідно і наполегливо вчився у майстрів революційної поезії. Муза Франкового «Вічного революціонера» була йому близькою і рідною. В цілому ряді віршів ми бачимо, що Волощак використовує кращі надбання радянських поетів, особливо Павла Тичини, правда, інколи це іде лише по лінії формально-ритмічного і образного наслідування.

Окремо слід відзначити цикл сонетів. Андрій Волощак, навчаючись у Івана Франка, продовжуючи його традиції, в стару поетичну форму сонета вкладає новий, революційний зміст. Сонети А. Волощака звучать карбованс, енергійно. Вони в глибоких емоційних образах передають почуття поета. В одному з них він запитує:

Де взять вогню для слова,
щоб вірш був зов, а не беззуба мова?

В цих рядках висловлено бажання поета зробити свою творчість гострою зброєю в боротьбі за інтереси трудящих.

Не можна без хвилювання читати вірш «Безробітні», який на літературному вечорі Львівського антифашистського конгресу діячів культури в 1935 році зачитав Кузьма Пелехатий. Яскраві контрастні картини з життя капіталістів та безробітних змінюються публіцистичними узагальненнями:

Нас кинуто на брук!
Закон же їх голосить:
тим більший зиск панам,
чим більше безробітних!

З цього вірша, як і ряду інших, видно, що поет близько стояв до тодішньої революційної західноукраїнської літератури, усвідомлював своє місце в строю, як співець народного змагання.

Першою і єдиною книгою Андрія Волощака, надрукованою в умовах панської Польщі власним коштом, була збірка поезій «У тьмі горю» (1934).

Тільки за Радянської влади поет заговорив на повний голос. Одна за одною виходять збірки: «Поезії», «Серед блискавиць і громів», «Серцем бачу», «Рідний край», «Спів Карпат», «На Верховині», «Все тобі, Вітчизно» та інші.

Письменник славить нове, прекрасне життя, що оновило його рідний край. Радість визволення і возз'єднання стає лейтмотивом багатьох його віршів. У поетичний обрій Андрія Волощака входять радянський індустріальний Львів, нове колгоспне село.

Цікаво, що вірші його відзначаються різноманітністю зримих образів:

Чи це гуси, чи лебеді? —
Вкрили поле, вкрили луг,—

говорить поет про дівчат в білих хустинках («Перед оранкою»).

...Ніби кучері волосся,
пливе заводів, фабрик дим.
(«Ранок Львова»)

Цілий ряд творів, особливо на колгоспну тематику, свідчить, що автор вміє будувати вірш з розгорнутим сюжетом.

Поезії Волощака характерна піднесеність у висловленні почуттів. Однак часто вона переростає у віршовану декларацію. Можливо, це йшло від надміру вражень, які переповнюють душу письменника. Йому хотілось дзвінким словом прославити великий світ радянського життя, який прийняв його як свого, рідного. І буває, рядки віршів видзвонюють лозунгами: поет закликає, проголошує, величає. Це й не диво — адже на історичних переломах громадянська поезія стає різко публіцистичною. І не завжди співець свої політичні погляди встигає увібрати у добірну образну мову. Головне, щоб декларація не переросла в штамп, який нівелює найкращі і найщиріші громадянські почуття.

По-новому зазвучала в творчості Андрія Волощака тема боротьби за мир, яка проходить через все його життя. Звертаючись до матерів Землі, поет закликає:

Щоб не гасли в димах ясні дні,
щоб день щастям дітей променів,
нехай полум'я ваших сердець
загородить дорогу війні!

Схвильований, сповнений ненависті до ворогів радянського народу вірш присвячує поет пам'яті Ярослава Галана. Він знаходить влучні слова, щоб передати гнів, який переповнює душу:

Вражало те перо,
той гостролезий штик
блакитно-жовту гидь
і святоюрську гниль,

воєнних паліїв,
єхидний папський лик,
його фашистську суть
і єзуїтський стиль.

Андрієві Волощаку притаманне «перевисання до народів». Багато його поезій пройняті пристрасним почуттям інтернаціонального єднання. Співець свого краю, він мислить широкими масштабами. Його шлях в світ широкий — це шлях до людей різних національностей: і до братів по Союзу, і до братів по класу в країнах капіталу, життя і боротьба яких близькі й зрозумілі йому.

В міру своїх сил і можливостей Андрій Васильович приділяє увагу і перекладацькій справі. Особливо цікаві його переклади з братньої польської літератури — адже серед прогресивних її письменників у нього було чимало друзів.

Звертається поет і до епічного жанру (поеми «На Верховині», «Іван Вовк», «Пройдені дні»).

В останній з них письменник хотів показати історію багатостраждальної землі. Одначе те, що в «Пройдених днях» немає цементуючого сюжету, робить її, скоріше, циклом окремих віршів на теми з історії Західної України.

Читаючи поезії Андрія Волощака, проймаєшся гордістю за людину, яка знайшла силу і мужність побороти особисте нещастя, зором серця побачити дійсність, відчути душу свого народу в дні його горя і в дні радощів, стати співцем революційних мас, а пізніше — співцем оновленої землі, справжнім радянським поетом-комуністом.

Ростислав Братунь

У ТЬМІ ГОРЮ

Вперед!
Вперед плисти човнам
по морі темряви
без краю.
Чого?
Куди?
Де пристань нам?
Пливем...
Блукаєм...
І не знаєм...
Кругом туман,
і бурі рев
гримить
над нашими човнами,
а ми —
рвемося все вперед,
і слід
зникає поза нами.

Та як спинити бурі вир
і як пробитись
крізь туман той,
як сонце,
й даль, і неба шир
вкрив дим кадил
і злото мантій?

Все ж вірю:
знайдеться титан,
і здіймуться мозольні руки,
розіб'ють тьму,
мов ураган,
під перемог фанфарні звуки.

І сповістять
про сяйво дня,
про сонце правди
на планеті.
І підуть дні
в труді,
в піснях
до все нових звитяг
і злетів.

Перемишль, 1911

УБИВ БАНДИТ БАНДИТА

Убив бандит бандита
(старшина — архикнязь) —
від цього гордовитість
вся полум'ям взялась.

Убив бандит бандита...
Ну, що ж? Та так і слід.
Цісарська кров не ли́лась
уже багато літ.

Ех Сара, Сараєво!
Ну, що? Ще один труп?
Збиратимем всі жниво...
І ми, і Шкода, й Крупп...

Вони дадуть гармати,
ми — гроші на транспо́рт.
Юрба піде вмирати,
а нам війна — це спорт.

При столиках зелених
підпалювати льонт [1],
а та юрба нужденна —
тримать «геройський» фронт.

Юрба ця тупоумна —
«безмізкі барани» —
полізе хоч би в тру́ну,
як того схочем
ми.

---

[1] Л ь о н т — гніт,
запалювальний шнур *(польськ.)*.

Убив бандит бандита
за викрадений шмат.
Кому ж це було ясно,
тих вішав зараз кат.

Серпень, 1914

* *
*

Не спиняла мати сліз,
як я взяв на плечі кріс...
Рвала волос з голови,
як я став під корогви.

Та спинить мене?
Дарма!
Вклякла у межі німа,
зняла руки в далечінь
на межі он там; мов тінь.

Я лишив її в імлі,
сам ось на чужій землі.
Враз: удар... і чорна ніч...
Зникло все з погаслих віч.

«Мамо! Мамо!»
В серце — жах...
І зомлів, мов на ножах.
А збудився — навколо тьма...
Ні людей,
ні дня нема.

А навколо — ф-і-і-в... фі-ів... фі-і-в...
Сіють кулі смерті сів.
Сіють смерть...
страждання...
ніч...
Скільки гасне юних віч!..
Сотні, тисячі, мільйон
за наш «фатерланд»,
за трон.

1914

МЕНІ НЕ ЖАЛЬ...

Мені того не жаль,
що я в пітьмі до смерті,
що ваших лиць краси
не оглядаю,
що чорної пітьми
повіки не роздерти...
Мені не жаль того,
що в тьмі я аж до смерті
без сонця, без зірок,
без світла пропадаю.

Мені й того не жаль,
що неба синь безкрая
закрита вже повік
наміткою з чорнила,
що навіть у згадках
проміння дня вмирає...
Мені й того не жаль,
що неба синь безкрая
тугою далі й тайн
не підбадьорить крила.

Мені також не жаль,
що образи барвисті
природа скрила вже
перед жагучим зором:
малюнки гір, долин
промінно-узористі...
Мені також не жаль,
що образи барвисті
не стануть довкруги
красне грайливим хором.

Не жаль мені всього,
що тішило, манило,
що в серці
арфою акордною співало...
Та жаль, що так життя
безглуздо переплило,
що йду вже крізь життя
похилено, безсило,
що з пітьмою в борні
мені вже сил не стало.

А все ж таки...
о ви, прекрасні світлі зорі!
Я все ще теж горю,
як ви у пітьмах там...

І хоч не зможу я блистіть
в світлянім хорі,
та все ж таки...
В душі вогонь згасить
не дам пітьмі,
не дам!..

Вересень, 1914

НЕ СКОРЮСЬ!

І я горів вогнем страждання,
і жаром творчих поривань!..
Палало серце від кохання,
від мрій,
від туг,
від сподівань.
Та впала ніч...
у тьмі кромішній
світанку вже не ждать мені!
І на могилах мрій колишніх
безпросвітньо минають дні.
Навколо ніч...
Так глухо... темно...
Згаса вогонь... В знемозі я...
Я ждав...
Я жду!
Та ждать — даремно!
Не блисне вже зоря моя!
Так що ж?
Скоритись маю ночі?!
Зотліть,
як згашена свіча?!
О ні!
Палать! Боротись хочу!
Вогненним словом зустрічать
дні боротьби трудящих світу
за право — жити на землі!
За труд,
за волю — проти гніту
і проти рабства
у імлі.
За щастя всіх,
за світлу днину,

за вільний у прийдешнє шлях,
за дружну всіх людей родину
на спільних з'єднаних полях.

В борні палать —
горіти хочу
за людства неозорі дні...
Ясна мета — злу темінь ночі,
як сонце, розсіва мені.

1914

* *
*

Колись тужив я так за коханням,
як за весною
поля
й гаї...
Та чом же
смутком, німим стражданням
сьогодні вкрились думки мої?

Колись твій погляд так вабив душу,
як в тихий вечір
весняна даль...
Та чом
сьогодні ховати мушу
від зору любки
свою печаль?

І шелест листя,
і говір гаю,
і переливний спів солов'я,
і давню мрію щодня
стрічаю.
Та чом, мов Каїн,
страждаю я?

В пестливій мові —
не рідне слово,
в химернім серці —
блакитна кров...
Ой не піду я в м'які закови,
хоч з серцем вирву
з душі любов.

Ой чом ти,
квітко чужого поля,
налила чари
в серце моє?
А тепер серце
(жорстока доле!)
не чар кохання, а гореч п'є!

1914

КОЛИ Б ХОЧ ТІНЬ

О, не тулися так до мене
і не нагадуй про весну!
Не воруши чуття шалене,
о, не буди зі сну!

Бо ось ти — поруч...
Я ж не знаю —
це, може, ти або й не ти...
І образ твій у тьмі без краю
мені повік не віднайти.

Бо образ твій... такий коханий
я знав і віч твоїх глибінь,
та нині — ніч... і в серці — рана,
бо ти — лиш тінь...
Коли б хоч тінь!

Тож не тулися так до мене
і не нагадуй про весну,
і не буди чуття шалене,
ох, не буди зі сну!

Отож іди, іди від мене
у світлий день,
у даль ясну,
о, не буди чуття шалене,
ох, не буди зі сну!

1915

ДО СВІТЛА

Не раз так хочеться мені
ридать-кричать невпинно.
Гей! Дайте світла хоч на мить!
Без сонця я не годен жить!
Гей! Світла хоч краплину!

Однак дарма!
Лиш чорна тьма
наміткою страшною
мене вкриває, обійма...
Однак... Однак — скрізь чорна тьма
навкруг стоїть стіною.

Хоч рвав би груди на шматки,
хоч гриз би землю з болю,
а все ж, а все ж, а все ж таки,
хоч рвав би груди на шматки,—
змінить не можу долі.

І що ж поможуть біль мій, крик,
що зможуть всі благання,
коли присуджено повік
(і що ж поможе біль мій, крик?) —
повільне в тьмі конання?!

Та як же?
Як мовчать мені
і не кричать з розпуки,
як згасли, згасли всі вогні,
як серце все міцніш мені
стискають чорні руки!?

Стискаю зуби...
Не кричу...
Хоч біль у серці знову!
Хай замість крику і плачу
потоком лави потечуть
мій біль, мій гнів у слово!

Хай гнів в моїх словах-ножах
зірве вам з віч полуду,
щоб ви не мерли на межах,
щоб ви розбили рабства жах —
ту цісарську споруду!

І як розсиплеться вона,—
рабів у нас не буде!
Земля нам стане не тісна:
вона, як мати,— всім одна;
і, як брати,— всі люди.

1915

СРІБНА НІЧКА

Світла нічка, мов день,
в срібній млі тоне даль,
та чому не в пісні,
в серці — туга і жаль?

Чи то в тиші лункій,
чи в просторі яснім
тремтить туга й пливе
смутком в серце мені.

Ох не простір ясний,
не замислена ніч —
одне гостре слівце
сон забрало мій пріч.

Його гостре слівце,
його погляд-зима...
Ось чому вночі сну,
вдень — спокою нема.

Коли б ти, милий мій,
знав, як мучуся я,
ти б ось тут уночі
під віконцем стояв.

І були би ясніш
всіх зір очі твої,
а розмова ніжніш,
як усі солов'ї.

1916

ПРОЩАЙ

Прощай моє,
прощай, кохання!
Відходиш,
мріє золота?
Так дай,
подай же на прощання
твої пелюсточки-уста.

Цілуй ще раз,
тої раз останній,
всю душу
вицілуї до дна,
щоб друга
в неї не гляділа,
лиш ти одна,
лиш ти одна!

Коли ж путі
ще раз зійдуться,
пройшовши
в тузі дні... літа,—
коханням,
мов вином, уп'ються
із уст твоїх
мої уста.

1918

ЛИСТКИ ПАДУТЬ

Листки на шлях упали,
з гілок їх вітер змів.
Без листя віти стали —
і явір занімів.

Листки лежать опалі,—
їх вітер позривав...
Він під твої сандалі
не лист, а серце клав.

Листки на шлях упали,
яким ходила ти.
І серце ти топтала,
а не дрібні листи.

1920

НА ХМАРІ НАПИШУ Я СЛОВО...

На хмарі
напишу слів двоє,
і зорі читатимуть їх,
що в мріях я
завжди з тобою,
що в серці —
мов пісня — твій сміх.

Зі мною тут
мріє діброва,
трава жде роси і тремтить...
На хмарах
я вирізьблю слово,
хай з ними
до тебе летить.

1920

КОЛИСЬ БУЛО СОНЦЕ

Колись
було сонце на небі,
ясніло
в веснянії дні,
і смуток,
що да́вив так душу,
топили
промінні вогні.

Та згодом
холодній мряки
і вічної ночі туман
покрили
і сонце, і зорі,
розбили
душевний талан.

І серед
туману нічного
не раз видавалось мені,
що бачу я
вкруг дивні сяйва,
що блимають
дивні вогні.

До них,
немов петля до світла,
я линув
душею тоді,
та замість проміння
стрічав я
тернини колючки тверді.

І знов
затремтів новий промінь,
і серце
здригнулось нараз
із радощів...
з ляку, щоб знову
цей промінь останній
не згас.

Чи згаснеш
і ти так же скоро,
ти, ясний промінчику мій?
Й останеться знов
душа хвора
у пітьмі...
Без мрій...
Без надій...

1920

НАПРОВЕСНІ

I

Десь річка — музика,
десь серце — блакиттю,
десь співанка — сріблом.

Але десь, мій друже,
ця музика — згасла,
блакить десь — поблідла,
це срібло — зчорніло...

Десь днина — неначе свічадо озерне:
задумане, тихе,
в якому сріблиться
даль неба безкрая...

Десь стежка — неначе в пів-омлінні плисти
на пухових хмарах,
в хрустальному блиску.

Десь нічка — як казка...
Але —
о, мій ти, блаките у хмарах!

Десь ясне свічадо — кала́муттю стало,
десь човен розбився,
десь казка умерла.

II

Десь там нитки тонкі шовкові
серпанок тчуть,
десь в той серпан вгортається
гнучкая стать,

десь там — мелодія тремтінь,
тоски й чуттів
вкруг розснува
мрійну блакить.

Десь квітоньки
землі в снігах
приснилися.

Десь там причувся
злотострун
(в сні-провесні).

Десь пташечки
збудилися крилатії,
схопилися-забилися
(в грудях моїх).

Десь пестощі
ввижаються ніжні
(вві сні).

Десь вночі —
мов розлилися
дзвінкі пісні.

Десь рветься хтось —
женеться хтось
(з зими на яр).

Дарма...
зима... хуги-сніги —
не буть весні.

1920

ТВІЙ ГОЛОС

Всю ласку твоїх віченяток
згасили холодні слова...
Із серця? Із примхи?
Як знати?
А в душу біль досі сплива.

І скільки-то весен
пройшло вже!
І скільки засніжених зим!
Печалі позбутись —
не можу,
налитої словом одним.

А все ж...
Продзвенить не раз голос,
і серце здригнеться: це ти!
І знову —
мов спізнений колос —
збирається мрія цвісти.

А часом
іду і минаю
людей гамірливі рої,
і раптом...
звідкіль — я не знаю —
з'являються очі твої.

1920

Я АРФОЮ СТАВ БИ...

Коли б ти з'явилась у мене,
в моїй у самотній хатині,
зрадів би, мов ранній пташині,
мос ти мріяння натхненне,
якби ти з'явилась у мене...

Якби ти прилинула, пташко,
ласкава й звабливa, як мрія,
з усмішкою сонця на віях,
на серці було б не так важко,
якби ти прилинула, пташко.

Якби слово з уст твоїх сплило,
мов тихе шептання зефіру,
тоді б я забув про зневіру,
і в мене знов виросли б крила,
якби ти всміхнулась знов, мила.

Якби твої очі блакитні,
як небо ген там за віконцем,
збудили знов мрії, мов сонце,
що квіти розбуджує в квітні.
Коли б знов ті очі блакитні...

Я б арфою став голосною,
а струнами — всі почування,
і линула б пісня кохання,
як пестощі вітру весною,—
я б арфою став голосною.

1920

ДЗВОНЯТЬ СОЛОВ'Ї

Як мандрую я до тебе,—
у промінні вся земля...
А вертаю,—
в морі смутку
тоне світ
і я тону.

Як блукаю я до тебе,—
сто сот зір тремтить вгорі...
А вертаю,—
всюди темінь...
ні однієї
зорі.

Як іду я поруч тебе,—
гучно дзвонять солов'ї;
а самотній,—
все стихає:
поле,
небо і
гаї.

1921

ВЕСНЯНКА

I

Вірш написаний з приводу жахливих знущань австрійських драгунів над українським населенням Галичини на початку першої світової війни. Людей, звинувачених у симпатіях до Росії, розстрілювали без суду або вивозили до табору в Гмінді і Талергофі, де тоді загинуло їх до 20 тисяч.

Прийшла весна... Прийшла красна...
Вітай, вітай нас, весно!
Прокинулась зі сну земля —
так гарно, так чудесно!
Прийшла весна, і спів пташок
ген на всі тони ллється...
і все радіє, все цвіте...
І серце швидше б'ється.
Прийшла весна, прийшла красна,
зеленим коцем вкрила
долини й гори і дала
душі вірлині крила.
І тихо легіт шелестить
між листячком у гаю.
І рветься клич палкий з грудей:
«Проснись, мій рідний краю!»
Прийшла весна, прийшла красна...
Воскресний спів лунає...
О горе! В ворога руках
мій рідний край конає!

II

Ой весно,
весно срібноперстая,
звідкіль ходиш-приходиш?

Що ж ти з собою,
панно чесная,
за дружиноньку водиш?

Ой є у мене
дружина вірна
й тисяча коней крилатих,
ой є у мене
на всі сторони
ким скорі вістоньки слати.

Ой весно-веснонько
чарівниченько,
звідкіля прилітаєш?
Як весіллячко,
в тебе личенько.
Ой на чім ти так граєш?

Ой є у мене
сімсот сопілок
і сто тисяч струн срібних,
а сімсот тисяч
золотих стрілок,
в чари дивнії здібних.

Ой є у мене
орга́н злотострун
і музикантів доволі,
що сіють звуки
на оксамити рун
по полі, по роздоллі.

Ой що пущу я
золоту стрілку —
срібнії струни задзвонять,

і на свіжую
чорну земельку
звуки квітами ронять.

Ой що пущу я
золоту стрілку —
то сопілки заграють,
а за ними враз
по полях-лугах
сорочки білі мають.

Ой що вдарю я
в стрілки-сопілки —
крильцем хмарка вдаль сплесне,
а за нею вмить
і гадка летить
в мрійне море небесне.

III

Ой весно-весно,
в кришталевий дзвін
срібне серце десь б'ється,
а подзвіння те
в райдугах перлин
з юних вічок сміється.

Ой весно!
Ще ж ми й не натішились,
а ти вже відходиш
і, розквітчапа,
на пожарищі,
мов на цвинтарі, бродиш.

А що спіткнешся
на недогарки,—
в когось зойкне щось в грудях.

Ой дарма, дарма!
Помарнілп сни,
і весни вже не буде.

IV

Прощаюсь, веснонько,
з тобою —
ой Ладо-світ!
Тумани сунуться
юрбою...
А де ж мій цвіт?

Невже ж не мала ти
нічого
для мене в дар?
Лиш розбудила
прагнень много
і туги жар?!

Лиш розбудила —
не сповнила...
й відходиш пріч?
До сонць летіть
мене навчила
й кинула в ніч!

Дивлюся журно
позад себе —
хрести... хрести...
І в чорних хмарах
висне небо —
мої листи!

Та все-таки
я світу всьому —
не піддаюсь!

Я пітьмі... пустці...
навіть грому —
не покорюсь!

Ще ж моє слово —
не останнє!
Я йду вперід!
Хай під ногами
сохне і в'яне
весняний цвіт!

1914-1922

СТОЯТЬ ЗАДУМАНО ЛІСИ

Стоять задумано ліси,
тонким серпанком огорнулись,
дрімливі трави мов проснулись,
шепочуть лиш: «Роси... роси...»
Стоять задумано ліси.

Листки беріз тремтять в гаю...
Про щось так дрібно-дрібно пищуть
на синяві. Колишуть тишу
і душу спрагнену мою...
Листки беріз тремтять в гаю.

На синій тоні тьмяна тінь
кудись пливе, кудись несеться...
За словом слово твос ллється
на душу, сповнену тремтінь...
На синій тоні тьмяна тінь...

І враз упала тінь на гай...
Листки завмерли, обімліли...
уста твої як заніміли,
зітхнули, згасли, мов «прощай!».
Упала темна тінь на гаї.

Та сонце бризнуло іскóр,
і сонний вітер схвилювався,
розбуркав тінь: хітон порвався,—
на гай сипнув сріблястий хор
веселих сонячних іскóр.

1922

РОЗСТЕЛИВСЬ СЕРПАН...

Розстелився серпан, мов казка,
та над світом,
в'ється срібне павутиння
та над нами,
і земля всміхнулась цвітом
та до сонця,
тче шовкові волоконця
серце — снами.

В юних очках тайн призовних
скільки скрито!
Розквітають вії-мрії
у мережку...
Серце хоче застелити
ніжним квітом,
білим шовком-оксамитом
кожну стежку.

Обезсилений ліг легіт
десь на межу,
похилилося колосся —
злота грива...
Розгоряються в пожежу —
серце... очі...
Ти ж — як пташка серед ночі —
полохлива.

Мерехтить серпан, мов казка,
та над світом,
в'ється срібне павутиння
та над нами,

і земля всміхнулась цвітом
та до сонця,
тче тоненькі волоконця
серце — снами.

1922

ПРОБУДЖЕННЯ ВЕСНИ

І знов
ласкава синява
лягла в небес глибінь
і опуска на гір шпилі
мрійливу голубінь.

І знов,
і знов цвіте бузок,
і знов в розмовах гай,
і знов нашіптує казок
розсріблений ручай.

І знов
в ласкавих дотиках,
у ніжності долонь
солодким струменем бурлить
по жилах кров-вогонь.

Знов
жайворон... знов соловій
і знов зозулі зов...
І в затінках шовкових вій
кохання... мрії знов.

1924

ГЕЙ, МЕЧІ У РУКИ!

Сипле сніг...
Сипле сніг...
Платочки холодні...
Засипа і плач, і сміх,
гори, і безодні.

Сипле сніг...
Сипле сніг
метеликів білих.
Не на радість,
не для втіх
вони прилетіли.

Сипле... сипле...
сипле сніг,
льодом взялись ріки,
що було, жило, цвіло,—
вмерло те навіки.

Килим ліг
на полях,
шовком розіслався.
Кожна стежка,
кожен шлях
в шовку тім запався.

Верх — покров,
а там — кров...
Свіжі трупи...
Сльози...
Сонце згасло...
Скорбну грудь
стискують морози.

Ах! Коли б,
як щезне сніг,
щезли й сліди крові!
Ах! Коли б
з братів зняли
ми вінки тернові!

Ах! Коли б ми змогли
злобу всю забути...
Й замість свіжих могилок
посіяти руту!

Та дарма!..
Сніг...
Зима...
Крячуть чорні круки...
Хто весну стрічати рад —
гей! Мечі у руки!

1925

БІЛИЙ ГОЛУБ

Білий голуб заблукався...
Білий голуб — біль...
Внизу — мари,
вгорі — хмари...
Білий голуб на пожарі,
а на сонці — цвіль.

Білий голуб налякався...
Там на сонці — тінь...
Чим розбити вгорі хмари?
Як збудити сонні мари?
Сонні мари на пожарі,
як на сонці — тінь.

Наше сонце вкрилось цвіллю.
Білий голуб — біль...
Хрести в крові...
Безголові
бродять блудні мари в крові...
Ой на душі — цвіль...

1927

ЗИМА ТА ВЕСНА

В голубу кирею
убрався простір,
весну зустрічати готовий,
одначе не зняла ще
з рік ані з гір
зима крижаної закови.

Але понад лісом,
понад полем весна
теплим леготом-співом говорить:
— Йди від нас поскоріш
ти, зимо крижана!
Тут з квіток буде
зе́лене море!

— Го-го-го! Не піду!
А спущу пасма хмар
і закрию все небо блакитне!
І грім за ударом
жбурне вниз удар,
а град посіче все і витне.

— Та сонце розжене
твій дикий табун,
загоїть промінням рани,
а ніжним тремтінням
своїх срібних струн
розбудить розбиті органи.

Зимо!
Ти ж даремно
так грозиш мені!
Марні́ ті буйдючні погрози!

Для мене не тільки
усмішки й пісні –
прикрасою,
а й біль — дрібні сльози.

Заплачу:
лиш личко обмию слізьми
й ще краще всміхнусь, заспіваю.
Громів не боюся,
ні тучі, ні тьми,
бо сонце, я сонце кохаю.

— Го-го!
Хоч уступлю я сонцю на мить,
сховаюся ген поза гори,
та вернуся я,
взявши панцир льодовий,
він сонце,
він світ переборе.

— Ах зимо!
Даремно грозиш ти мені
(з твоєї із кригн палати),
життя ж бо живого
в змаганнях, борні
нічим не убить!
Не скувати!

1929

ПІСНЯ

Ой по саду милий мій ходив
і зелену руту посадив.

Розцвіла та рута, розцвіла
у саду вишневім край села.

Зеленая рута вся в росі.
Чом ти не зі мною, милий, сів?

Чом з другою тихо гомониш?
Чом ти моє серце так раниш?

Сохне-в'яне рута на тину...
Ой не маю втіхи ані сну.

Смуток давить серце, тисне грудь:
наше щастя вкрила каламуть.

Ой розцвіла рута, розцвіла,
та зламала руту буря зла.

Вітер ніжне листя розметав...
Ой чом ти, мій милий, не той став?

Чом другої рути не сади́ш,
чом на мене ніжно не глядиш?

1929

* *
*

Звідкіль мені квітів пахучих,
зірок і проміння узять,
вплести їх у ритмів віночок,
веселкою мрій пов'язать?

Як ти потоптала всі квіти
і в серці згасила вогонь,
а ритми у грудях, мов вітер,
розбила навіки, либонь.

А може, по вихрові цьому
ти знов усміхнешся мені,
в очах твоїх, в серці твойому
спалахнуть ще кращі вогні?

Всміхнеться нам щастя удруге,
знов ритмом візьметься наш хід,
запахнуть трояндами туги,
і казкою стане весь світ...

1930

БЕЗРОБІТНІ

Стоять стрункіх палат
розміряні шпалери,
а поруч них біжить
дерев зелена стрічка.

Між ними шляються
і дами, й кавалери,
машин, трамваїв мчить
розсатаніла річка.

І з шумом, клекотом
все мчить, мов на змагання,
під рев різких сирен,
під скарги грамофонів.

Лиш безробітних гурт
на тім мінливім фоні
на перехрестях жде
від ранку до смеркання.

Понурість сірих лиць —
мов плями на палатах —
погрозливо тут, там,
на вулицях, на площах.

Бо де подіть кулак
тим кістякам у латах?
Хіба... Отак узять
та черепи все трощить!

Увесь той рух, той гін
спрямований кудись-то:
той у кафешантан,
той у театр, той в гості;

за оченятами,
що блимають вогнисто,
спішить і той і цей,
забувши час і простір.

Лиш безробітні тут,
мов тіні, мов бездушні...
Посеред метушні,
немовби острів смерті,

безсило об ціпки,
об примурки оперті,
стоять без руху тут,
закляклі, непорушні...

А там, у тих палат,—
високі стіни, двері,
і світла, пахощів
блискучі зали повні.

І вишукані йдуть
розмови і любовні:
серед танків ведуть
їх дами й кавалери.

Йде радісне життя,
розмріяне, щасливе,
в вогнях електрики
виблискує та сяє.

І кожен доторк тут
і слів тепло пестливе,
мов з павутиння ткань,
серця їх отуляє.

І стіл вгинається
під ласощів обиллям,
тут вина райдужно
горять в електроблисках.

і лунко стукають
в підпитих жирних висках...
Надмірність наїдків
в'ялить уже безсиллям.

А там, у завулках,
на хмурих передмістях,
не сяйва, а крізь тьму —
жовтаві вікон плями,

а замість світлих зал
і стоколірних шовків —
в обдертих лахманах
дітей гурт біля мами.

Огарок свічечки,
приклеєний до печі,
кидає світло в тьму —
бліде, хитке, тремтливе —

на стерті лахмани,
на ржею вкриті речі,
на коси мамині,
що передчасно сиві.

Ось вечір вже прийшов.
Даремно ждали діти,
що тато принесе
хлібець чи картоплину.

І так тут ждуть вони
даремне цілу днину,
та звідки візьме хліб
робітник безробітний?

Стоять стрункіх палат
із мармуру шпалери,
а поруч них біжить
дерев зелена стрічка.

Між ними шляються
і дами, й кавалери,
машин, трамваїв мчить
розсатаніла річка.

Лиш безробітні тут,
мов тіні, мов бездушні;
посеред метушні,
немовби острів смерті,

безсило об ціпки,
об примурки оперті,
стоять без руху тут,
закляклі, непорушні.

І тільки очі їх
(гарячка в них палає)
крізь теє море сяйв
понурі нори бачать,

де жінка з му́кою
даремне їх чекає,
де бліді кістячки —
«хлібця... а-а-а... хлі́бця...» —
плачуть.

І кволі кісточки
худеньких рученяток
до мами тягнуться
з благанням і відчаєм...

Кров з матірних сердець
сливає до горняток,
яких тим матерям
наповнить чим немає.

Спішить нема чого
з порожніми руками
до тих понурих нір,
затухлих сутерен...

Оглухнуть! Одубіть!
Під регіт, виск сирен
або, як смерч, в юрбу
з зубами, з кулаками!

Стоять струнких палат
примружені шпалери,
а поруч них біжить
дерев зелена стрічка,

між ними шляються
і дами, й кавалери,
машин, трамваїв мчить
розсатаніла річка.

Лиш безробітні тут,
мов тіні, мов бездушні;
посеред метушні,
немовби острів смерті,

безсило об ціпки,
об примурки оперті,
стоять без руху тут,
закляклі, непорушні.

І тільки думка в них
з глибин, з проваль — світанком:
«Та це ж все ми!
Це ми здвигнули ці палати,

убрали в золото,
у мармур, у серпанки...
Чом нам і нашим дітям — піст,
та спинам — тільки лати?

Он з тих ніхто не був там,
де творила праця,
де лились піт і кров,
де добувались скарби,

а кожне з них було,
як вередлива цяця
в той час, як нам життя
мозолі рило й карби.

Й тепер, як ми панам
створили всього досить:
палаців, їжі, вин,
уборів різноцвітних,—

нас кинуто на брук!
Закон же їх голосить:
«Тим більший зиск панам,
чим більше безробітних».

. . . . . .

Стоять струнких палат
високії шпалери,
а поруч них біжить
дерев зелена стрічка.

Між ними шляються
і дами, й кавалери,
машин, трамваїв мчить
розсаталіла річка.

Лиш безробітні тут,
мов тіні, мов бездушні;
посеред метушні,
немовби острів смерті,

безсило об ціпки,
об примурки оперті,
стоять без руху тут,
закляклі, непорушні.

Але ще тільки мить —
і зрушаться ці тіні,
і кожна постать їх
враз велетнем візьметься.

Пронизливе «віддать!»
з грудей стосот прорветься,
мов грім, прогуркотить
по сплячій ще країні.

І вдарить те «віддать!»
всіх «вибранців» по лобі,
немов важкий таран,
мов стопудовий молот!

Стрибне по спинах їх
як ніж колючий холод,
і щось обірветься
у жирній їх утробі.

І враз проснеться всяк
і в норах, і в палатах.
Один — в маєтках крадених
обороняться,

а другий, щоб узять
за всі століття плату —
за те, що він створив
і що створила праця.

А поки що стоять
струнких палат шпалери,
а поруч них біжить
дерев зелена стрічка,

між ними шляються
і дами, й кавалери,
машин, трамваїв мчить
розсатаніла річка.

Перемишль, 1932

ІВАН ВОВК

Уривок з поеми

СВІТАНОК

Хтось
мовби сиросоння
в пітьмі відсапнув,
хтось
білими віями
кліпнув,
хтось
попелу жменю
на сажу
сипнув
і чорну намітку
враз
сіпнув.

Розлізлась
від цього
тендітная ткань,
і все кругом враз
посіріло,
а на шпилі гори
роз'ятрює
хтось грань
і дмухає злегка,
щоб тліло.

Зметнулись
червоні язички
в танку,
а стріли, мов струни,—
в просторі.

І глянь!
В золотому опилок вінку
вже хмари,
вже шпилі,
вже гори.

ОРАНКА

Гей!
Розкотилося поле...
Гей, гей! Розкотилося...
Блискуче заліззя у нього зарилося
і чорними смугами
ген-ген розвернулося...
І мільйон спин над ним
у натузі нагнулося,
і галок кида вітер над ним
(немов віхтями),
і вп'ялось село в пухкість піль
плугом-кігтями...
І скриплять теліжки,
і подзвонюють коні вудилами,
і свистять батіжки,
а руки мережаться жилами...
і в розсіянім сонцем повітрі
на скибу впаде зерно золотом.
І пускає на поле коваль пісню-журбу,
куючи лемеші важким молотом.

ЗА СКИБУ

З мільйоном отим гнеться теж
і Іван — ноги оловом...
Ось вузенькі смужки,
тут широкі, там лан,
і обсіли гадки голову...

Чом на рівнім як стіл
розвернувся он лан,
чом широкі
пішли по роздолинах?
Чом вузенькі крайки
покотились кудись
по вертепах,
горбочках оголених?

Не радіє Іван,
бо не їхній то лан,
що розкинув там
широко полами,
хоч вузенький їх шмат,
та недовго ходить
біля плуга
босими,
голими.

Нараз крик...
Нараз зойк...
Нараз лайка і тріск
понад полем
знялися, як тучі...
І дві постаті, мов обеліск,
знялись вгору
у сяйві блискучім.

Це тривало лиш мент...
А в найближчую мить
обеліск похитнувсь, повалився.
З землі двоє людей
підхопилось... біжать...
Всяк при своїм тяглі
зупинився.

І вже істики грубі в руках,
і вже лайка над полем,
як камінь.
І спинились плуги
по горбках:
буде а́мінь комусь,
буде а́мінь!..

— Ах ти, п'явко!
Ти кров нашу п'єш,
відколи на світ
народився...
Скільки скиб ти
у мене украв?
Та ще б'єш?
Ще ти досить
мого не нажився?

А на́ ж тобі, на́!..
Ти, гадюко, ти, псе!
Горлорізе, злодюго, багачу!..
Чи для тебе на світі
має бути усе,
а всі інші
хай з голоду
плачуть?

Та істиком, істиком
тр-рах через лоб!
Аж гомін по полі
роздався...
— Ах! Та ти, жебраку!
Та я ж тобі... щоб!..—
І той похилився,
захитався...

І очі їм кров'ю
взялися нараз,
обличчя — скаженим завзяттям.
І стогін, сопіння
змішалося враз
з ударом,
харчанням,
прокляттям.

Та збіглися люди
і їх розтягли —
скривавлені руки і лиця...
З весняним повітрям
напилася знов
червоної кровці
землиця.

СЛОВО НА МЕЖІ

Між межами
слово посію,
вложивши у слово вогонь.
В вогонь цей
вчарую я мрію
усіх мозолистих долонь.

Вогонь цей
хай межі розплавить,
щоб краяли землю, мов ніж,
і землю очистить
і справить,
щоб квітла й родила буйніш.

Й тоді все,
що вплуталось в межі
і кров'ю спливало від ран,

у дружбі з'єднає,
змережить
вселюдський неділений лан.

Як трактор
всі межі розоре,
прийде ще незнана весна,
розгорнеться далеч,
як море,
у синьому шовку ясна.

Вересень, 1934

ІЗ ДНІВ НЕВОЛІ

Буває так: слова, неначе склянка,
дзвенять, горять... (позичений вогонь це).
Розіскрює слівцями пух панянка —
глядіть, мовляв, розпалюю я сонце.

Буває й так: леготливим вітерцем
спливе слівце із уст, мов сок малини,
мов усміпка невинної дитини,
а потрясе, мов буря, нашим серцем.

І ще бува: в хаос захриплих звуків
прорветься тон — з металу павутинка,—
і вічністю стає тоді хвилинка.

Найкраще ж, як із розпачу та муки
цвяхована обривана розмова
враз зацвіте блакиттю фіалково.

Серпень, 1934

НЕПОЕТИЧНА НАЗВА ЦЕЇ КНИГИ

Непоетична назва цеї книги
і зміст її, мов дні ці, кострубатий
впаде між вас, як промінь поміж криги,
і будете її, як вовка, гнати.

Та з тих пісень, що вирвались крізь зуби,
й словечка замінити я не можу.
Навіщо ж я засліплень дим тривожу,
те говорю, що вам ніяк не любе?

Чи ж це роблю для іграшки, для пози,
щоб вирізнить себе бунтарським жестом
в той час, як звідусіль двигтять загрози?

Не вигідніш було б слів маніфестом
оспівувать красу троянд і бозу? [1]
Так що ж! Дарма! Бо весь горю протестом.

1934

---

[1] Бузок *(діалект.)*.

* *
*

Так! Весь горю, палаю я протестом
на вид страхіть, що творяться на світі,
що континенти чинять палімпсестом [1]
злі знахарі, у плащ святців одіті,

здираючи вогнем, мечем і газом
сліди свобід, і розуму, і честі,
а місце те сповняють ревом бестій
і те зовуть найвищих мет екстазом...

Ох! Як горю, палаю я жагою
розбити дим і чад старого світу,
що завпса отруйною імлою.

І хочу я в своїх словах не скніти,
а їх зробить запальним кличем бою
або різким вулканним динамітом.

1934

---

[1] Рукопис. писаний на пергаменті по змитому або зіскобленому тексту. Тут — у переносному розумінні.

МОЄ СЛОВО

Не хочу я, щоб слів моїх отари
по сторінках розбіглися, як вівці,
щоб вам були, мов срібні ненюфари,
щоб грали, мов чугайстер, на сопілці.

І не з моїх жорен було б це мливо,
коли б слова мої, мов стрійні лави,
для вашого вдовілля і забави
весельчаками дзенькали пестливо.

Бажанням є моїм, як біль, пекучим:
змінити всі слова у гострі стріли,
щоб у ворожий стан день-ніч летіли;

щоб ті слова, неначе плуг блискучий,
що грунт переверта для плодороду,
врізались в душ глибінь, в серця народу.

1934

МОВ СОН ВАЖКИЙ

Мов сон важкий — всі дні мої і ночі...
Хтось верг мене в пітьму між чорні стіни,
Хоч день кругом, вступитись тьма не хоче —
все ніч і ніч... все ніч і ніч... без зміни.

І море барв, і вся химерність ліній
заховані в пітьму, немов за хмару.
В устах немовби присмак перегару,
і осіда на серце стужі іній.

Як тут творить? Не впасти у зневір'я?
Де сили взять, де взять вогню для слова,
щоб вірш був зов, а не беззуба мова?

Та я у міць, у силу слова вірю
і словом, що в душі вогнем палає,
розсвітлюю безмір'я те безкрає.

1935

...І БАЧУ, ЯК ЗАРАНІ

Освітлюю безмір'я те безмежне
вогнем, що в мізкові палає, в крові,
вогнем жаги — спізнати недостежне,
вогнем весь світ обняти у любові...

А мізкові прислужниця — уява
вбирає все в красу: і стать, і форму,
хоча у тьмі нема для барви корму,
дає той корм із юності заграва.

Хоч простір весь кругом у пітьмах темних,
душа у мене кольорами повна,
як сірина землі — багатств підземних...

Малюнок гір і неба синь невловна
пала в думок невтомнім хвилюванні...
І бачу і пишу́ так, як зарані.

6 грудня 1934

ДВИГНУТЬСЯ МОЗОЛЬНІ РУКИ

Я знаю, двигнуться мозольні руки,
здіймуться враз в одні гігантські клешні,
мов грім, спадуть на голови тих дуків,
що крали в нас колишнє і прийдешнє.

Зірвуть кордонів ржаві плетениці
і спалять все, що пахло кров'ю-потом,
що їх сікло важким колючим дротом,
орать же й жать заставлять блискавиці...

Пустирища обмінять на городи,
курні хатки на сонячні світлиці,
а вітрячки на шум електростанцій,

і вилетять, як звершення природи,
в ясну глибінь небес, на крилах з криці...
Палатимуть, як гра протуберанців.

1935

Я БАЧИВ БИ ЧУДА

Якби нараз вчинилось дивне диво,
що відчинилась би природи книга
і я побачив би, як метушливо
невпинна форм і барв пливе відлига,

і тисячі облич, і рій кольóрів,
без ліку тіл і форм у дивних сплетах,
в живому — рух, а спокій — у предметах,
бездонну синь, у високості — зорі,—

я знаю, що побачив би там чуда,
де нічого, здається, й оглядати,
з чим зустрічаються щоденно люди...

Та знаю я — облич пом'яті шмати,
зігнуті спини і запалі груди
могли б весь чар з очей моїх прогнати.

1934—1935

* *
*

Бо ось сказився світ старий, лукавий,
на скарбах ліг, як вовк над свіжим
м'ясом,
ще тут, то там за скарби йдуть розправи,
а вже зорить на нові оком ласим.

І вигострив дряпки свої і зуби,
устократнив їх гостроту і сна́гу...
Вже й умліва серед страшного змагу,
а вибухи — мов єрихонські труби.

І йдуть роки, гризьким сповиті чадом,
кошмарними стають усі куліси,
і сиплються події грубим градом...

Політики над людством, мов злі пси,
роздрочені новим на Сході ладом,
бажали б всіх, що в нім живуть, повісить.

1935

* *
  *

Не горлоріз я, ані не руйнник,
усьому світу щастя рад би дати,
однак не вірю, що життя чарівне
збудують гази, бомби і гранати.

Я так люблю добро і світ веселий,
дитячу радість, сонячне проміння,
і в праці бачу повноту істніння,
а не життя гіркий, отруйний келих.

А що ви світ роздерли на дві часті —
одну у пітьму пхнули, бруд в підпілля,
другій життя зробили, як весілля,

і що ключі від світу в вашій власті,
не можу я признать того за право,
але за глум беру я, за кривавий.

1935

ЦЕ ГЛУМ

Все те за глум беру я за кривавий,
як ви сліпцям даєте рай по смерті,
самі ж збираєте тут скарби й славу
і держите цей світ в брехні уперто.

Хіба ж не глум,—не мавши віри в бога,
тручать юрбу в храми страхіттям пекла,
самим, хоч кров на пальцях ще запекла,
лить знов її по світу на дорогах?

Цінить людину гірше від скотини,
убити батька, матір катувати
і не зважать на жах, на крик дитини?!

Хіба ж не глум — людей в ланці кувати,
тоді, як можна дать розгін до лету?
Зробили ви тюрмою всю планету.

1935

* *
*

Змінили ви в тюрму стару планету,
І, де не глянь — жандарм або лакеї,
Про «волю» ж комарем пищать поети.
Кругом — розгул і рабство, кнут і шлеї.

Куди не глянь — намордники на гу́бах,
І не пройде крізь них крилате слово,
А стиснена у грудях хрипла мова
Або звірячий рев та лайка груба.

Не раз прокинешся і треш повіки,—
Отсе — кошмарний сон чи справжня днина?
Невже ж в таких ланцях ступа людина?

Чи ж людство не чека судьба каліки,
Що змалку гнув хребет, і зір, і думку,
Аж доки в горб зрослось все без рятунку?!

1936

ЗРОСТАЄ ГНІВ

Та ні! Не закувать душі народу!
Вогонь і міць росте в робочих грудях,
у села йде із фабрик та заводів
і там людей з дрімоти й рабства будить.

І вже дрижать старі тюремні мури
від грізних поштовхів глухих, підземних,
і, всупереч сваволі, силам темним,
народу гнів зроста, як подих бурі.

Он впала вже стара тюрма народів
в колишній царській гнобленій Росії,
нове життя зроста із нив, заводів.

З зерна, яке колись ще Маркс посіяв,
у дружбі націй, націям на подив,
у нашу дійсність входять людства мрії.

1935

МОЄ ЩАСТЯ

Нас ждуть іще важкі бурхливі роки.
Немало сліз і крові ще проллється,
але ніхто й ніщо не спинить кроків,
як велетень народ враз підніметься.

А він проснувсь і розправляє плечі...
Від порухів його тріщать основи
старого світу, що війною знову
гадає владу рабства забезпечить.

Але дарма! Утримать лад на трупах
банкірам ні попам уже не вдасться!
Змете народ всіх фюрерів і круппів!

Допомогти зірвати міць зловластя
своїм пером, як корку злого струпа,—
я більшого в житті не знаю щастя!

1935

НА ЗГАРИЩАХ СТАРОГО

Пустирища змінити на городи,
курні хатки — на сонячні світлиці
і вистрілить, як апогей природи,
у простір, в синь, в блакить, на крилах з криці.

Бо глобус наш окружений весь чадом,
що клубиться, мов дим, над гнилопалом,
над світом тим, що весь зайнявся шалом,
тому що відчува близьку уже загладу.

Крізь чад отой, крізь скрегіт ржавих споєнь
нехай слова мої летять, як блиски,
звіщаючи добу тих перестроєнь,

що змінять світ у пристань, край безмежжя,
взаємну лють і гнів — на дружні стиски,
а думки згар в горіння, мов пожежа.

Грудень, 1934

ДЕКАДЕНТУ

Розбив ти серце... з буйності чи втоми...
Розсипав скрізь, мов цінне ожерелля...
На жарт роздав або на милий спомин
на низинах... і на підхмарних скелях.

В крупинку кожну вклав вогонь ти — слово
і те, чим серце все життя тремтіло:
найвищі думи і найкраще діло —
і розрізьбив їх ніжно-коронково.

І кидав так, розсипував їх всюди,
а в обмін позбирав безбарвні скельця,
що ясно іскрились, як був полу́день,

та зблідли, коли день на гори сперся.
Тоді ти і збагнув — порожні груди...
Ти ж на шляху самотній і без серця.

1935

* *
  *

Повз тротуар трамвай проходить сло́ном,
розвозячи по місту теревені,
і дзвонить в дзвін, мов магік на арені,
на поворотах грає саксофоном.

А часом вирветься на край столиці,
як з пралісу ведмідь на берег прерій,
і знов у вулиць сіть під скрегіт криці
біжить у підскоках, немов істерик.

А ввечері, як образ на екрані,
промигує повз пішоходів юрми,
несучи в ніч з собою тіні тьмяні,

і під диктат побренькала чи сурми
відносить з віч нам привиди кохані
кудись у даль... у темінь... у ноктюрни.

1935

ВЕСНА

Летить...
Тремтить...
І майоріє
прозорокрила у просторі...
Тендітношовкі віяльця
із-під блакитного крильця.
Голубо-сизий пух-пушок
їй груди вистелив...
Блакиттю крилечка покрив,
смішком
несмілих волошок.
Летить...
Тремтить...
І майоріє...
Горить у грудях серце...
Тліє...
І тепло-легіт з віяльця,
з її блакитного крильця.
Спалахне серцем —
вкруг бруньки...
Махне крильцем —
і квіт... квітки...

А віяльцями —
вмить без тями
шумить-дзвенить
весь світ
піснями.
З усіх нив,
з усіх піль
(ай! Та хтозна, звідкіль!)
спила синь-голубінь,
леготливість тремтінь,

синь усіх волошóк.
Пташина,
пташечка,
пташок
летить,
тремтить,
і майоріє...
На грудях —
сонце-диск іскріє.
На землю —
помах віяльця
з-під голубого
ген крильця.

*

Летить — не летить...
тремтить
і майоріє...
Ні!
Лиш мліє
прозорокрила.
Тут —
не крильце...
не віяльце...
Тут — стук твердих закаблуків
об сутеренне накривце!
Крізь твердь,
крізь грубість,
крізь бруд скла
не пхнеш крила!
Пташина крильця розвела:
хіба
відлетіти хильцем...
І вдарила по склі
крильцем...

Вчинився шум...
Вчинився гук!..
Косиць з крилець
і віялець
крізь шпарку
смикає павук.

*

Летить...
Не летить...
Тремтить...
Крильцем не довіє,
серцем
не догріє...
На грубоскляних плитах тротуару
зупинилась...
Мліє...
Розкинула крилечка...
Розпустила пір'ячко...
Зазирнути б в дірочку —
невже ж там ще зима?
Напівтьма...
Летить...
Тремтить...
І майоріє...
Та ні крильцем,
ні віяльцем
не долетить
і не довіє.
І в сутінках там...
Підземелля мурашником
і хтось
понуро-хрипко
в груди:

Люди!
Прозорокрилої не буде!
Хіба:
Розправ хребет!
Хіба:
Спростуй скелет!
Простуй!..
І щойно...
Як палаци горідном...
Тоді вона
крильцем-крилом
вимете,
вивіє...
З наших пор,
з наших віч
ніч...

Львів, травень 1934-1965

ЗИМОВИЙ ВЕЧІР

Неначе придорожній камінь,
стою на вигоні під вечір,
стою у кожушині рваній,
що клаптями лягла на плечі.

Стою... Дивлюсь: хтось вівсик віяв,
знялась над далеччю пилюга,
повисла обрію на віях
і смугами лягла в яругах.

Стою. Дивлюсь... Дзвенить повітря,
а місяць чисто розсріблився.
Якби не стужі гостре вістря,
то й я б у сріблі цім розплився.

Та вістря це й вуглини жару
нагадують земнії речі:
про постолів діряву пару
й кожух, що в клаптях ліг на плечі.

1935

НА ПАНСЬКІМ ТОКУ

I

Летіли гуси білі
і погубили пух,
хатки шапки наділи,
а сосна — капелюх.

Біліє пух на полі,
мука на покрівлях,
між пухом по роздоллі
побіг сталевий шлях.

А крізь діряві стріхи
злітають, наче птах,
балончиками сміхи,
закляті у ціпах.

Вмить сніговійний блазень,
вкусливий танцюрист,
хапа в танку ці м'ячики
і розкида, мов лист.

II

Пах! Пах! Пах! Пах! —
лупцює ціп. Ще розмаху додам!
Та чи зерно, що має сніп,
дістанеться і нам?

Чи попливе кудись у світ
за відсотки і дань,
за нього куплять оксамит
і жемчуги для пань?

І віддадуть за смерть з рушниць,
за смертоносний чад,
за бомбу металевих птиць,
що десь впадуть, мов град,

на безневинних діточок,
на стариків, на мам,
на пам'ятки старих віків
і цвіллю вкритий храм.

Пах! Пах! Пах! Пах! —
лупцюючи, погрожують ціпи.
В палацах, хліб наш жуючи,—
із голоду не кпи!

Пах! Пах! Пах! Пах! —
лупцює ціп і в спину лізе ніж.
Коли б домучити цей сніп,
коли б спочить скоріш!
З утоми привиди в очах:
снопи — це буржуї...
І ціпом з люттю:
Чах! Чах! Чах! Чах! —
б'ють мозолі мої.

18 грудня 1935

ПІСНЯ ПРО ГОЛУБИЙ НІЛ

Десь там, під небом Африки,
в якійсь «марній» країні
казав наїжитись штикам
«наш дуче» Муссоліні.

Звелів, щоб закружляли там
страшні джмелі зі сталі,
щоби «культуру» «дикунам»
несли в бомбовім шквалі.

Сичить «культура», наче гад,
плює вогнем і газом...
Вгорі — мотори... Внизу — чад...
Регоче смерть екстазом.

А танки, мов потвори злі
(їх тіло — чорна криця).
Від блиску, скреготу заліз
весь простір аж іскриться.

Та хоч лиш попіл став з осель —
гір танками не здерти!
Вилазить з-поміж піль і скель
голіруч «дич» уперта!

І здивувався...
Здригнувся світ...
І зблід бундючний «дуче»,
бо ж ломиться фашистський гніт,
бій з волею ведучи.

З-за гір і моря синяви
нас чуйте, ефіопи!
Не сподівайтесь ласки ви
від білих із Європи!

Та ми ж отут не всі такі,
що хочуть вас затерти,
бо й білі в білих же катів
у рабстві — гірше смерті.

Та ми ще вийдем
(ми з низин)
з підвалів-нір,
із льохів
і скинем
тих гидких тварин,
а з ними — їх епоху!

На шлях ми вийдемо з пітьми,
в якій жили літами,
і білий лоб, і чорний лоб
з'єднаються братами.

1935

КВІТНЕВІ ДНІ

На пишній вулиці у склах
нуждар від кулі впав,
і кров по бруках потекла,
та брук цю кров віссав.

А кров ця полум'ям яркім
знялась по вулицях
і гнівом, протестом різким
спалахнула в серцях.

І миттю, в тисячах іскор
цей гнів по місту біг
до всіх підвалів, до всіх нор,
до всіх, до всіх, до всіх.

І безробітні нуждарі
з тих нір і передмість
залили морем вулиці
на блискавичну вість.

А понад морем їх голов
на синій глибині,
немов вогниста хоругов —
товариш у труні.

Серед мовчазної тиші
над городом німим
походом йдуть товариші
поважним і грізним.

І на появу тисячів —
панам до горла — жах!

Кривавий бунт замаячив —
і раптом: пах! пах! пах!

Це стріли з поліцейських рук
зненацька із кутків.
Паде дівча з вінком на брук
із лав робітників.

І зблідло сонце, і блакить,
і ласка, і весна,
над городом повисла мить —
зловісна і грізна.

Здригнувся похід на момент
і в мізки: люті приск.
Труну ще вище — транспарент,
а з віч — зловіщий блиск.

Немає смерті! Згинув жах.
І камінь з хідників
із лоскотом по пишних склах
і по лобах шпиків.

А їхні кулемети з брам
і з горищ — тра-та-та!
І з вуличок то тут, то там —
У натовп кіннота́.

Трамвай ось ліг, неначе слон,
під гнівом чорних рук,
із дзенькотом шибки з вікон
посипались на брук.

Немає смерті, ні страху,
хоч трупи довкруги,

і по наміченім шляху
пруть маси без ваги.

Вперед! Вперед!
Вперед!
Вперед!
Труна в них на чолі.
На всіх вуглах кривавий слід
визначують шаблі.

Та ось упав один у брук —
труну товариш ніс.
І вмить рвонулись сотні рук,
хоч смертю сіє кріс.

І знов паде один із тих,
і знов паде, і знов.
І ще підхопити не встиг,
а вже на грудях кров.

Труна упала на бетон,
постріляна наскрізь,
роздався стук, неначе стон,
загув, як жаху вість.

Та це лиш полум'я нове
жбурнуло між людей.
І знов труна вгорі пливе,
як звитяжний трофей.

І знов з'єднався з рядом ряд
нестримний
і стрункий,

і домовина,
мов снаряд,
пробилась скрізь штики.

Аж зникли з вулиць шоломи́,
немов кошмарний сон,
і залишились
тільки ми
й скривавлений бетон.

І ось — лиш руку простягни —
і місто в жмені мас.
Візьмуть його, візьмуть вони,
вже йде той грізний час.

Тоді не місто, не повіт
і не краю терен,
а цілу землю, увесь світ
до рук переберем!

Червень, 1936

ФРОНТ ЮНОСТІ

У нас прагнень багато й пісень,
розкриті у захваті очі,
нашу юність, мов прапор, несем
і йдем кроком бадьорим, охочим.

Ми ростем, мов густий юний ліс,
наші м'язи, мов струни нап'яті.
Мимо холоду, голоду, сліз
ми на сміливість прагнень багаті.

Нам байдуже, що вбрання на нас —
переношене сіре лахміття,
бо ми знаєм, що наш іде час,
наближається наше століття.

Бо ми знаєм — тріщить вже той лад,
що роздер світ на дві половини:
одна — в сяйві (де піп і магнат),
друга — в тьмі (де сім'я муравлина).

Нам байдуже, що руки у нас
не шовкові — порепані дуже,
бо ми знаєм, що н а ш іде час,
для н а с зброя кується, мій друже.

І наш прапор як мак, угорі,
що на зірку світанкову схожий,
хай веде нас, палких бунтарів...
Ми за волю в бою переможем!

1936

СЕРЦЕМ БАЧУ

П'ЯТЬ ЗОРЯНИХ ЛІТЕР

Із рабства, із темної ночі,
з-під сірих тюремних склепінь
нас вивели Леніна очі
на шлях, що зове в далечінь.

На шлях той виходять народи —
шлях сонця, ясної мети,
щоб юність, і пісню свободи,
і радісний труд принести.

А шлях той веде крізь оселі
і шлях той веде крізь міста,
і там, де пустир був і скелі,
там нині завод вироста.

Де вчора пісок носив вітер
і пагорби з нього здвигав,
там нині —
п'ять зоряних літер
горить із електрозаграв...

То Леніна ім'я —
п'ять літер.
То світлий вогонь маяків,
що буде завжди пломеніти
і звать в неозорість віків.

Й сіятиме в подвигах праці,
в невпиннім зростанні людей,
горіти у дружбі всіх націй —
найкращій ідеї з ідей.

1939

ХВАЛА

В ярмі знемагала ти,
земле Данила,
і ниділа в рабстві,
землице Франка...

Та щастя свободи,
і розмах, і крила
дала тобі дружня
братерська рука.

Рука, що народи
з'єднала в державу,
що їх через бурі
до сонця веде,—

це партії геній.
І їй за це слава
крізь роки крилаті
в віки перейде.

І нині, о земле,
ти в дружньому колі
радянських народів,
мов сад навесні.

У творчім змаганні
в заводах і в полі
ти світиш
все нові і нові вогні.

А міць, що з'єднала
народи в державу,
що їх через бурі
до сонця веде,—

це партії геній.
І їй за це слава
крізь роки крилаті
в віки перейде.

Нехай же зростають
підхмарні будови,
нехай квітнуть пишно
в колгоспах поля!

Щоб днем комунізму,
променним, чудовим,
засяяла наша
велика земля.

Нехай же міцніє
радянська держава,
нехай розквітає
земля наша — Львів.

А дружним народам
і партії — слава,
серця наші, й думи,
і радісний спів.

1940

ЗВІЛЬНЕНА БУКОВИНА

Полонино моя, полонино,
та яка ж бо ти нині зелена!
Та, либонь, це тому,
що в синявій далечі видно,
немов маки — червоні знамена.

Гей, зелена моя полонино
і соснові задумані звори!
Від сьогодні ви стали
з ланами Вкраїни в'єдино
і з радянським краєм неозорим.

І не буде боярин румунський
твою волю топтать, Буковино,
а легіник, як сосна, високий,
струнký, верховинський
вільно житиме на Україні.

Хоч у мене подерті постільці,
хоч кептар мій латками строкатий,—
дзвінка пісня і б'ється, і ллється,
і дзвонить в сопілці,
і трембіта зове трембітати.

Як же тепло вітрець повіває!
О! Як квіти лягають під ноги!
Понад мене у світі днесь
дуки немає,
хоча тільки чабан я убогий.

Гляну в гори: мої полонини,
мої коні, і вівці, і во́ли...
Гляну в далеч:
широка, квітуча і вільна Вкраїна,
моє море, степи, моє поле.

І на рідній землі на багатій,
де у наймах згоряли нам роки,
трактори будуть ниви
широкі, розлогі орати,
щоб жита колосились високі.

Я донині не знав, що є сонце,
і не знав, що у світі є літо.
Крізь заслону нужди,
крізь маленькі побиті віконця
не могло воно гріть, ні світити.

Та кому ж то ми дякувать маєм,
кому серце в дарунок покласти
за те щастя, що в нашім
у рідним знедоленім краї
вже немає боярської власті?

Та чиє ж це ласкавеє око
та доглянуло нас поза Прутом,
на відлюдді в провалля
у темне зіпхнутих глибоко,
ланцюгами неволі закутих?

І чия ж це могутня десниця
підвела із провалля нас вгору?
Та невже ж це не сон?
І невже це нам більше не сниться,
що шляхи пролягли яснозорі?

Чи не вам, бійці смілі зі Сходу
із червоними жаром-зірками,
за те сонце, за щастя,
що з вами прийшло із походу
і сьогодні ясніє над нами?

У нерівній борні не змогли ми
скинуть рабства ганебного пута.
Ой спасибі бійцям з прапорами,
як сонце, ясними
за весну́ над роздоллями Прута.

Кругом мене простори ясніють,
ожива полонина зелена,
а там в далечі... в синяві
пралори пломеніють,
бойові радянські знамена.

Серпень, 1940

ДОЩ

Батіжком, батіжком
шмага зливень
по траві.
А горошку
хтось насипав
по дахові
бочки дві.

По ставку, потічку
сипле...
Сіє хтось пшоно.
Хто ж його та позбирає,
як таке
дрібне воно?

А поглянь он, подивись —
мокрі рядна розплились,
а в ставок,
в струмок клювками
золоті пташки
вп'ялись.

І клюють та клюють
свіжі
зеренцятка ці...
А за мить
на синім небі —
кучеряві баранці.

І в бездонності ставка
плине з неба
синь м'яка.

Над ставком
поміж житами
в сонці — море буряка.

А колгоспнії жита —
наче
повінь золота.
Їх, у крапелин намисті,
тепловій
перегорта.

І розхлюпує навкруг
шуми жит —
на став, на луг
та несе
пісні полільниць
з буряків на виднокруг.

1943

ПРИЙШЛА РАДЯНСЬКА ВЛАДА

Гей, чого це
синіє так небо
і чом простір
розкрився нараз?
Чи нам більше лякатись
нікого й нічого не треба —
всіх бандитських
наруг і образ?

Поміж горами заграв
позолочені хусти
ще звисають
по стінах небес,
і гарчить кулемет
одривчасто і густо,
мов розлючений
пес.

І ще гавка між гір
грубогорла гармата,
і гудуть,
мов джмелі, літаки,
та вже нове життя,
новий лад зустрічати
ідуть старші,
ідуть юнаки.

15 серпня 1944

ВІТАЙ, ЗАКАРПАТТЯ!

Гей, дзвени,
гей, лети, моя пісне крилата,
бистрим льотом
підзоряним плаєм
і голубкою злинь
на хати Закарпаття,
біля Тиси спочинь
і Дунаю.

Дзвінкі звуки розсип,
мов посріблені роси,
на майдани сільські
і на ниви,
щоб юнак їх почув
і дівча русокосе,
і взяли у серця
у щасливі.

Та дзвени, та лети,
моя пісне-зегзице,
і розкинь, і розсип
срібні звуки
на карпатські верхи,
між високі ялиці,
на хати,
на поля
і на луки.

Гей, дзвени,
гей, лети,
моя пісне-орлице,
мого серця
наповнена палом.

І веселкою грай,
і розсип блискавиці,
бо вже свято,
вже свято настало.

Червень, 1945

В НОВОМУ ЛЬВОВІ

Із фабрик і заводів
пливуть димки струмками
і в'яжуть землю з небом
тоненькими нитками.

А сонце, мов на сріблі,
горить на шибах Львова —
нової п'ятирічки
заграва світанкова.

Край міста, наче щогли,
стоять фабричні труби,
і вітер з піль колгоспних
у небі їх голубить.

Вони ж зовуть щоранку:
«Вставайте, починаєм!» —
і в звуках тих все новий
і новий клич лунає.

І звук новий, і пісня,
і все нова будова:
росте, зроста індустрія
нового міста — Львова.

1945

ГЕЙ, ШУМІЛА ДІБРОВОНЬКА

Гей, шуміла дібровонька
вранці,
проїжджали туди
новобранці,
проїжджали,
а пісня над ними —
ластівонька
з крильми голубими.

Виряджали батьки
сніжночубі,
проводжали
дівчатонька любі,
материнські
зарошені вії,
теплий легіт,
що з рідних піль віяв.

Ой сховались
за яр та за кручі
новобранці,
в солдати ідучи,
а зостались
над яром дівчата:
«Будем ждать вас
та будемо ждати,

а тим часом
ви добре подбайте,
та військовеє діло
вивчайте,
та за сльози за наші,
за рани

відплатіте
фашистам
поганим».

І вилелися слова,
як акорди,
в гомін пісні —
відважний і гордий.
Ой шуміла діброва,
шуміла,
та вже пухом
земля побіліла.

І в трикутнім конверті
хлоп'ята
слали гордість і серце
дівчатам.
Гей, шуміла дібровонька
вно́чі,
а вгорі десь
гуде щось, рокоче.
Чи це буря,
чи велети-птахи
буйним вітром
зі Сходу на Захід?

Ой не птахи,
не буря,
не туча,
але помста —
грізна́, неминуча.
Гей, фашисте,
залізна потворо,
та топтав ти Вкраїну
ще вчора...

А сьогодні ж
на власній границі
грають гро́ми,
горять блискавиці,
бо ніяка не вдержала
зброя
у поході
танкіста-героя,
піхотинця,
що з Волги по Одер
усі річки
іспив, перебро́див.
А пан-матку,
а нашу «катюшу»
з її шляху
ніхто не порушив.
І як добра хазяйка
світлицю,
вимітала від гадів
землицю.
Гей, шуміла діброва
на весну,
несла вістку прекрасну,
чудесну,
що вже наші орли
сизокрилі
злого звіра
в Берліні добили,
що наш прапор
в Берліні віднині
майоріє
на обрії синім.

1945

МОРОЗНИЙ ДЕНЬ

Дзвіи — не день...
Вогонь-день,
срібно-злотий морозень.

Сріблом шубу закосичив,
злота в синяви позичив,
а в безмежності — пісень.

І горить,
мов жар,— пала,
весь із шовку,
злота й скла...

А куди ж це молодиця
в сап'янцях, стрічках, косицях
тут, поскрипуючи, йшла?

Це ж вона вночі
тихцем
вкрила квіти
віяльцем...

Щоби в шовках не заснути
і квіток всіх не забути,—
на віконце їх — перцем.

23 січня 1945

ЛЬВІВ У СТРОЮ

Отам, де руїни чорніли ще вчора,
в блакить підійнявся сьогодні завод.
Горять в сонці вікна, співають мотори,
і в працю всю душу вкладає народ.

Велична постала
мережа заводів
круг міст і містечок,
відсталих колись,
де вчора лиш вітер
піском хороводив,
там домни сьогодні
вогнем зайнялись.

І в древньому Львові,
де Замок Високий
між зелені парку
підніс гострий шпиль,—
нове покоління
відлунює кроки,
в радянський включається
розмах і стиль.

А вся неосяжна
радянська країна
дає допомогу,
радіє, віта,
немов виряджає
коханого сина
на світлу дорогу
в далекі літа.

Наш Львів молодіє,
і пружаться м'язи,

займаються очі,
і серце пала.
Чотири заводи
могутньо і разом
нова п'ятирічка
до строю ввела.

1945

СЛОВО ЛЕНІНА

Ти викресав «Искру»
з сердець робітничих,
і з неї піднявся
в дні Жовтня пожар.
Хоч ти в Мавзолеї,
живе і в бій кличе
вулкан твого слова,
ума твого жар.

В тім слові — пал серця,
і думи, і мрії,
і далеч безмежна,
і моря глибінь.
В тім слові — майбутність,
мов рань, рожевіє
і нам розкриває
віків голубінь.

Те слово, мов сонце,
що все огріває,
що цілій природі
цвітіння дає.
Воно над землею
вогнів водограєм
з масивів артільних
і домн в небо б'є.

Воно розбудило
племена й народи,
на ріках підняло
намисто вогнів.
Від нього над нами
і сонце свободи,
і день комунізму
уже заяснів.

1945

ВИХОДЬ, НАРОДЕ!

Виходь, народе, на майдани,
мов буйна повінь навесні,
під сонце ясно-полум'яне
винось і серце, і пісні!

Гей, пісне! Линь у синь безкраю
із міст бурхливих, тихих сіл
над нашим неозорим краєм,
як гімн могутній, звідусіль.

Гей, небо, смійся ласкавіше!
Вже дим розвіявся пожеж,
і чорний згар не буде більше
встелять твоїх ясних безмеж.

Гей, поле, ріки, ліс в задумі,
лункі діброви і гаї!
З побідних стягів гордим шумом
єднайте гомони свої...

Гей, ви, розлогі, наче море,
Вітчизни ниви і луги,
нових пісень стодзвонним хором
вкривайте землю навкруги.

Бо вже завмер в далекім краю
удар останній громовиць
і вже просторів не розкрають
мечі вогняних блискавиць.

Виходь, народе, на майдани,
мов буйна повінь навесні,
під сонце ясно-полум'яне
винось і серце, і пісні.

Травень, 1945

* *
*

Росте нове життя, і в різновид колосся
нового проросту, мов юність, рветься ввись,
і море спільних піль колгоспних розлилося,
і домен заграви до неба піднялись.

І в кожній у сільській і у міській оселі
новим руслом пливуть умів і рук діла,
зростаються в лани дробинки нив села,
вулканами горять копрів підхмарні скелі.

Із шахт пливе наверх закуте в камінь сонце,
що тліло в глибині хтозна-які віки,
і лиш під дотиком трудівника руки

проснулось, і тепер крізь домн жаркі віконця
показує очам розплавлений метал,
що теж дрімав віки в колисці гір і скал.

1945

ГЕЙ, НАЛИЙ!

Гей, налий!
Налийте вин зелених шуми
у серця й бокали
аж по береги!
Та ударте в струни,
щоб дзвеніли думи:
вже ж весна прекрасна
розмела сніги.

Пронеслись на захід,
вихром прошуміли
росяні знамена
в розблисках мечів.
За ударом дужим —
проводом умілим
прапор наш над світом
в синь замаячів.

Гей, налий!
Налийте вин зелених шуми
у серця й бокали аж по береги!
Час пройшов.
Не стало варварів і глуму,
і на синім небі
жар-крилом стяги.

1945

КАЗКА ПРО ТЕРЕН

I

На горах високих,
на схилах узбіч,
жив терн чорноокий
з прадавніх сторіч.
З безмежних роздолин,
із тихих ярів
сюди через гори
у злиднях добрів.

Хоч там він
всю землю
здобув і обжив,
та сам під вітрами,
як пасинок,
жив.
Бо клапті роздолля
забрав бук давно,
тернині зосталось
каміння одно.

Де буків загони,
тополя там, граб.
Вони скрізь —
барони,
а терен — як раб.
І тісно тернині —
нікуди рости...
Прийшлось слати діток
в незнані світи.

Шукати простору,
і грунту, й тепла.

Крутими стежками
їх доля вела.
І так, перейшовши
підхмарні шпилі,
вони стали жити
на вбогій землі.

На «вбогій» —
здавалось,
бо в надрах її
земля заховала
багатства свої.
До скель
пригорнувшись,
між зелен моріг
наш терен ці скарби
ховав і беріг.

Дізнались про скарби
другі дерева
і бачили:
скарби тернина вкрива.
Й захланністю гнані,
повзли із рівнин
між скелі кремняні,
між сплети тернин.

І гнули,
ламали зелені гінці.
Щодень підгризали
тонкі корінці.
І гілля всихало,
марніли листки,
із гнізд утікали
веселі пташки.

І світ заступила
дерев грубих тьма.
Здавалось:
змагатись — дарма!
Ой, дарма!

Негода, чи вітер,
гроза, буревій
спадав поміж віти
тернині моїй.
Бив... Шарпав...
З корінням
з землі виривав
і градовим струмом
терни заливав.

II

Отак ішли роки.
Минали віки.
І ночі кошмарні,
і дні преважкі.
І щупальця хижі
загарбник простяг
по серце,
по душу,
по скарбів місця.

З чужими й «свої» —
бук, тополя і граб —
жили, як пани, тут,
а терен — як раб.
І терен колючий
приліг до землі
в мізерних щілинах
між голі шпилі.

Хоч декотру вітку
недоля, як ніч,
за море понесла
з вершин і узбіч,
та терен землиці
не зрікся, о ні!
І тисячі років
стояв у борні.

Узброїв в колючки
погнуті гілки
і кращої днини
чекав там віки.
І часто він думав
в нічній тишині
про рідних, далеких
по тій стороні.

«Далеких»...
Хоч тільки
потойбіч гори,
бо став поміж ними
кордону обрив.
І як не старались
сусіди лихі
здавити цю мрію
в кутку у глухім,—

та думи і мрії не гасли —
жили
і в віттях тернини
віками цвіли.
Як тільки
промінчик прорвався
з-між хмар,

теплом розливався
прихований жар.

Мов матірня ласка,
усе зогрівав.
І цвітом чудовим
скрізь терен вкривав.
Пташки
тут з'являлись,
гніздечка вили
й пахучії квіти
між віттям цвіли.

І світ дивувався,
що квітом рясним
вкривається терен
щорік, щовесни.
Захланні сусіди —
загарбники злі —
ламали тернину,
то рвали з землі.

Якої б підлоти
загарбник не вжив,
та терен в щілинах
не гнувся
і жив.

III

Метелиця грізна
піднялась нараз,
і вихор верхами
й лісами потряс.
Ламав тверді буки,
з корінням носив,

й лягали, мов травки,
могутні ліси.

І ось понад гори
пройшов буревій...
Нашарпав
лиш листя
тернині моїй,
а буків і грабів
загарбницький рід
змів з рідних роздолин,
засипав їх слід.

Немов розступились
підхмарні шпилі,
і свято настало
на рідній землі.
Весною налиті,
в буянні,
в цвіту
підняв терен віти
свої в висоту.
І чує він соків
і сили прибій,
бо сонце
в безодні небес
голубій
палає
і землю теплом огріва,—
і терен буяє,
як всі дерева.

Звільнившись
з неволі і тьми

назавжди,
він світу дасть
нові
чудові плоди.

IV

О земле з-над Тисп!
Це ж ти!
О, це ти!
Другої такої
в світах не знайти!
Бо тисячу років
марніти в ярмі,
мов скований сокіл,
без сонця,
у тьмі,
а все ж не осліпнуть,
життя зберегти
і волі діждатись,—
зуміла все ж ти.

І ось серед вихру,
і громів,
і лун
пройшов над тобою
вогненний буруп...

Зірвав важкі пута
з твоїх він рамен...
Ти стала розкута
під пошум
знамен.
І сонце
зі Сходу
знялось і пала...

Теплінь промениста
на гори сплила.
А рану кордону
на шпилях Карпат
м'якою рукою
зцілив
добрий брат.

1945

ЛАНКОВА

Вийшла в поле
рано-вранці ланкова:
у червоній хустці
руса голова.

Очі — як безодня неба —
голубі.
— Пропаду я, добрі люди!
Далебі!

Може, з трактора зіскочить
на ходу
і дівчину привітати
молоду?

— На добридень,
моє серденько, тобі!.. —
Ой насупилися
очі голубі.

— На добридень! —
непривітно віддала
і за трактором очима
повела.

«Ледарю, мовляв, мене ти
не чіпай!
А скоріш свою бригаду
доганяй!»

Відвернувся, хоч нерадо,
і побіг,
та весь день
забуть дівчиноньки не міг.

А як сутінки вечірні
вкрили даль,
то чогось дівчині юній
стало жаль.

Оглядалась, озиралась,
чи згори
не з'їжджають з парубками
трактори.

28 лютого 1947

ВЕСНА ПОВЕРНУЛАСЬ

Весь простір
безоднею вмитий,
і льоном
цвітуть небеса.
На землю
із неба, з блакиті
спливає янтарна роса.

А з гір,
із-за рік,
із-за моря
легіник на легкім коні...
Дівчинонька
мчиться з ним поряд,
і коси...
і коси буйні.

І весь аромат
в тії коси
зібравши
із лісу,
із піль,
нам в душу
оп'янливо вносить
їх буйної юності хміль.

Гей, весно!
Ой весно лукава!
Підступна ж ти, весно, яка!
Так що ж?!
Буде слава... неслава.
Хай в груди йде
хвиля п'янка!

1947

Я ЗНОВ У КИЄВІ

Я знову, знов у Києві...
Ой місто зеленисте!
Ось над тобою в синяві
знов сонце променисте.

І знов асфальтом вулиці —
тролейбуси, трамваї...
І, наче по рвучкій ріці,
знов молодь процвітає.

А вітер, п'яний зливою,
що саме прошуміла,
долонею пестливою
зніма вологу з тіла.

І юних кроків відгомін
збира на дужі крила...
О Київ! В кроках тих, мов дзвін,
твоя незламна сила.

Вона шумує, мов вино,
аж вихлюпом з кварталів,
хоч за тобою вже давно
віки чергою стали.

Ти в кучерях садів і веж,
немовби у короні,
і молодієш, і ростеш
на тлі колгоспних фоні.

Хоч тут і там ще стін обрив,
мов скелі гостроверхі,
та поруч — серць і рук порив
здвига нові пове́рхи.

А он між щебенем — дивись —
яскравих квітів коло
чудовим написом зрослись,
немов вінок на чолі.

Та ні! То не вінок — медаль,
що Київ взяв на груди...
Іде він з нею в синю даль,
здвигаючи споруди.

Тут... там іще розвалини,
та скрізь рясніють квіти...
В словах віки віддалені
взялись полум'яніти.

О Київ, Київ, Києве!
Ой місто зеленлисте!
Пливеш, мов стяг, по синяві
в дні дальні, променисті.

1947

ЗАЧАРОВАНИЙ НА СХІД

Олександрові Гаврилюку

Нежданo ти прийшов,
та одійшов так скоро...
З'явивсь напровесні
в мій світ
з поліських піль.
І крізь моє життя
пронісся метеором,
та залишив в душі
вогонь — не буднів цвіль.

Ти ж буднів і не знав,
а знав лише горіння:
мов факел, між людьми
ти гордо пломенів.
Піснями і в тюрмі
ти підіймався над тлінню,
під палкою шпика
твій мозок не німів.

Картузьку каторгу —
знущань важких систему —
пізнав ти до глибин,
та залишився, мов сталь.
Не скарг, не сліз потік,
а днів нових поему
ти виніс нам звідтіль,
як мужніх битв медаль.

А битись там прийшлось —
із жахом, з болем, з смертю...
Та відректись ідей
нічим не змусив кат.

Канчук, наруга, смерть —
на все мовчав уперто,
і в меркнучих очах
цвіло знамено Рад.

З Березн ти прийшов
і знов туди ж вернувся,
та в вересневий день
розбили мур бійці.
В катівні тій страшній
не впав ти, не зігнувся,
на спині лиш твоїй,
мов гаддя, скрізь — рубці.

І я здригнувсь увесь
від дотику самого,
як руку ти мою
поклав на палок слід.
— О! Як ти зніс те все?
— Я вірив в перемогу —
і болю я не чув,
вчарований на Схід.

Спочити не давав
скатованому тілу,
і в ухо другові
шептав слова-кличі,
в яких і біль, і гнів,
і серце пломеніло.
І все те — в «мертвий» час,
в півтемряві, вночі...

Картузьку каторгу —
страшних знущань систему —
пізнав ти до глибин,
та залишився, мов сталь.

Не стогін і не плач,
а днів нових поему
ти виніс нам звідтіль,
як різьблений кришталь.

О! Скільки сили тут,
якого треба гарту,
щоб в тім кублі гадюк
міць духа зберегти!
Щоб, мов маяк, палать,
тримати битви варту
і бути вісником
світляної мети.

1947

ГЕЙ, ПОЛЕ МОЄ. ПОЛЕЧКО!

Гнучка розвийся,
івонько,
ой вербонько,
розвийся!
Моя ти пісне радісна,
по полі ген розлийся.

Зима збирає
в затінках
і шовки, і намисто,
пливе потоком
золото
із неба променисто.

Дзвінок
на срібній ниточці
повис серед простору,
і лунко вік одлічує
комусь зозуля
з бору.

Ти, вітре,
теплим леготом
над полем линь,
над гаєм,—
нехай життя оновлене
на полі виростає.

Нехай же скиби
чорнії
розірвуть межі дикі,
і поле, в клапті
порване,
з'єднається навіки.

Гей, поле моє,
полечко!
В колгоспний лан
зростайся!
Гей, пісне моя
радісна,
по полю розливайся!

1947

ПЕРША ПОЇЗДКА У КОЛГОСП

I

Десь у далеч
проплив міста гомін,
а тут —
тільки машина шумить.
Увесь будень,
немов ясний спомин,
враз в уяві моїй пролетить.

А я в тихім,
у тихім чеканні
у машині мовчазно сиджу,
і у грудях
росте хвилювання:
ще момент —
і ступлю на межу.

На межу,
що світи розділяє,
не межу,
а майбу́ття поріг,
за яким у далеке безкрає
веде
тисяча світлих доріг.

II

Шум машини
слабшає
поволі,
мотор
мовкне:
ось вже і мета.

І оце на колгоспному полі
повінь сонця
всіх нас огорта.

О, як хочеться
о ч і р о з к р и т и!
Це ж бо
мрія жива і ось тут,
свіжим соком
і рухом налита,
розгортається в повнім цвіту.

Та я вухом ловлю
всі ті звуки,
що і зблизька
і здаля дзвенять,
і стискаю Беганову [1] руку,
а бажав би
колгосп весь обнять!

III

І йдемо всі гуртом
оглядати
і садок,
і будинок,
і лан.
У колгоспну комору багату
нас проводить
товариш Беган.

Я пройшов
усі сховки, комори,

---

[1] Б е г а н — голова одного з перших колгоспів на Львівщині.

мав в долонях знаряддя, зерно:
щедро вро́дить тут лан неозорий,—
і я радість пив,
наче вино.

А коли
перед виступом в клубі
хліб колгоспний
мені подали,
давні мрії завітні і любі
мені дійсністю
в серце сплили.

4 червня 1947

ВЕСНА

Вона йде (а очі синії)
десь з-за гір, із-за лісів
полем, гаєм, полониною —
у цвітінні, у красі.

Теплим зором з неба звіяла
хмар важких густий туман.
Льоном, льоном скрізь засіяла
неба світлий океан.

Шум пішов між верболозами,
в жовтім пуху всі гілки.
Занімілі під морозами,
знов з узбіч бринять струмки.

І луною десь у синяві
перелітні журавлі...
А десь тенором на тинові
дзвонить півень у селі.

Наче риба з хвилі, блискає
з-попід скиби гострий плуг.
Лине зір за трактористкою
тих, що вийшли в поле, в луг.

Це ж бо вперше в цій закутині
з криці кінь, мов буревій,
розкидає горем сплутані
меж тенета вікові.

Березень, 1947

ІДУТЬ, ІДУТЬ ТРАКТОРИ

Вітер віє, віє теплий
з-за гори,
їдуть, їдуть битим шляхом
трактори.

Ось промчали по дорозі...
Лиш один
поверта на міст високий
поза млин.
Виїжджає на колгоспну
цілину...
— Гей, щасти вам, добрі хлопці,—
я гукну,—
виорать колгоспний лан
по небокрай,
а в жнива — на груди Зірку
за врожай.
Ой як глянув проти сонця
тракторист,
затремтіло в мене серце,
наче лист.

Очі чорні, сам моторний,
буйний чуб,
темні вуса, мов спокуса,
коло губ.
Усміхнувся — в мене в грудях
наче хміль...
Ой згубила я серденько
серед піль.

1947

ОЛЕНКА

Ой в садочку в холодочку
щось біліє...
Чи не твій рукавчик білий,
моя мріє?
Ой Оленко, вийди зночі —
опівночі,
хай в твої подивлюсь, мила,
зорі-очі.
Та Оленка в пізній вечір,
в ніч сріблисту
на комбайні — он на полі
колосистім.

. . . . . .

Але чом це шляхом танки
на світанку?
Гримить простір... Земля стогне
безустанку.
Пішов милий... Пішли хлопці...
не вертають.
З-за гори ген з-за крутої
громи грають.
А за день... За тиждень... Нене!
То не хмари!
Йдуть фашисти, життя нищать,
мов татари.
А як осінь стала в зливах
невесела,
ішли хлопці, йшли дівчата
в ліс за села.
У загони партизанські
в ліс, в діброву,
щоб бандит почув народу
гостре слово.

Гостре слово, мужнє серце,
тверду руку...
Ой сікли їх партизани,
як гадюку.
Пішла й Оля в партизани
в ліс зелений,—
та й косив фашистів в полі
стріл Олени!

. . .

Ой три рази крили поле
сніги білі...
Не раз — сто раз налітали
хлопці смілі.
На четвертий рік відплила
вража сила,
її армія народна
розгромила.
Вже з війни вернувсь коханий
з орденами...
— Де Оленка? — став питати
в її мами.
Ні в віконці, ні в садочку
біля хати
той рукавчик, рукав білий
не видати.
Ой схилилась сива мати
на тиночку:
— Питай вітра про Оленку,
мій синочку.
Вітер знає. Він гуляє
в полі, в лісі,
нахиляє зелен листя
на горісі.

Нахиляє зелен листя
на могилу,
шумом листя присипляє
твою милу.

1947

МАР'ЯНОВІ КРУШЕЛЬНИЦЬКОМУ

Із давніх-давніх літ
зостались в серці звуки,
які до днів моїх останніх донесу.
І ні воєнний грім,
ні довгі дні розлуки
не стерли в пам'яті їх силу і красу.

І вже не знаю я,
в якому це спектаклі
почув я вперше їх
один раз, може, два,
та в душу крізь пітьму
так глибоко просякли
тобою, Маріян, передані слова.

Бо вже тоді я чув
у грі твоїй уміння,
що падало в серця,
як днів далеких зов:
звичайнії слова
у творчому горінні
вливали струм вогню
у серце і у кров.

Як радісно мені,
що маю змогу знову
почути звуки я розквітлі ті;
о, як же дякувать,
що те натхненне слово
проніс ти крізь вогонь
і часу заметіль.

1947

В передтравневу ніч хтось спритно
на ясені повісив стяг,
і він весь день багряноцвітно
звисав, як полум'я, на шлях.

Лякав шпиків... І шпик аж очі
від несподіванки протер,
помітивши, як стяг лопоче,
мов крила в небі розпростер.

І потім по селу, як оси,
товклись жандарми і шпики:
«Хто там повісив прапор? Хто се?»
Та не дізнались все-таки.

І вже під вечір
в злобі дикій,
ні з чим вертаючись назад,
накинулись на ясен з криком,
рубали робітничий сад.

Бо стяг, садок,
книжки, газети —
все «тих, що ждуть лиш на Москву»...
І під прикладами штахети
лягли у розсип на траву.

Бо стяг, садок,
книжки, газети —
це справа комсомольських рук;
і ось пішли у рух багнети,
сокир лунає перестук...

*

З такими, як і сам,
малими
дививсь на все я крадькома,
і в душу з думами гіркими
ненависті лягла зима.

Це Перше травня
так стрічав я
ще семилітком перший раз
під бич наруг, образ, безправ'я,
у зливі глуму і образ.

А нині там,
де поліцаї
калічили не сад — серця,
садок колгоспний розцвітає
кругом — без краю, без кінця.

Я тут — садівником щасливим,
і, як життя,
люблю свій сад...
У мене квіти, груші, сливи,
і яблуні, і виноград.

Знов Перше травня
в нас сьогодні.
Минув колишніх днів кошмар,
ген — сонце із небес безодні,
кремлівських зір і стягів жар.

1948

ДРУГОВІ ЯРОСЛАВУ

Неначе гострий штик,
було перо твоє,
і ти увесь свій вік
прожив, як той солдат,
що в рукопашному
нещадно, влучно б'є
і зброї не кида́
у гуркоті гармат.

І ти упав.
Але твій штик —
перо твоє,
в яке ти жар душі
і гнів свій перелив,
лишилось...
І тепер по-бойовому б'є
так гостро, як тоді,
як ти між нами жив.

Хоч не зведеться більш
тепер твоя рука,
хоч для твоїх очей
закрито неба шир,
але ще довгий час
удар твого штика
влучатиме катів
у боротьбі за мир.

Я знаю,
прийде час, коли,
немов кошмар,
лишаться в спогадах
і папа, і війна,

а на скрижалях дій
яснітиме, мов жар,
в ряду бійців за мир
найменння Галана.

1949

БАБИНЕ ЛІТО

Ходить осінь
по полі
і прощається з літом,
піднімає
свій прапор багрянцевий
над світом.

Опускає
на кленп, на берези
у гаю,
де шишки із ялинок
немов кулі
стріляють.

І дивується осінь,
що ніде
почепити
павутинок шовкових.
Поле —
морем розлите.

Десь
поділися межі....
Ні жоржини,
ні глогу.
Лягло поле безкрає
на землицю розлогу.

Лиш димок
на тлі неба,
наче парус, з машини.
Що ж?
На чуб тракториста
павутинку закинем.

1950

ПРОЙДЕНІ ДНІ

1

Сонний кут...
Темний кут...
З річки Сяну по Прут,
із Карпат та по Збруч,
мов огненний обруч.
Збруч — мов рана одна...
Ось і Галичина.

Бідняки-мужики,
де у межах смужки,
горда шляхта — пани,
де розлогі лани,
парк, палаци, сади
і бенкети завжди...
А як ні — в далині
на гульні — в чужині.

Сонний кут,
темний кут
з річки Сяну по Прут,
із Карпат аж по Збруч,
мов огненний обруч.
Збруч — мов рана одна...
Оце й Галичина.

2

Були князі,
були бояри...
І полювання, бал, гульня,
і між князями
дикі чвари,
бої грабіжницькі щодня.

І був народ,
облитий потом
на пансько-княжому лану.
Його вся знать
вважала скотом,
як безголосу німину.

Він добував
багатства скарби
із поля,
з рік,
з озер,
з лісів,
а князь чи пан
усе те гарбав:
улов з озер
і з піль посів,
селян годуючи, як псів.

Бо знаті
не народу щастя
було на серці й на умі,
а вузькозоре самовластя
та ще раби
в тяжкім ярмі.

Та прогула
нікчемна слава,
пропав державний герб і стяг.
Чужа розсілася держава
і сум на галицьких полях.

І так
оставсь народ в кайданах,
а знать —
і роду відреклась,

лизати чобіт круля-пана
наввипередки подалась.

А звідти хлинула навала
панів, ксьондзів —
теменна тьма!
І на сторіччя
ніч настала —
глуха,
холодна
і німа.

3

Та ні!
Вогонь в душі народу
горів таємно
і не гас.
Не гасла мрія про свободу,
про світлий
визволення час.

Не раз
огонь той розгорявся
яскравим відблиском заграв:
народ
у гніві піднімався
й жорстоко кривдників карав!

Та кривд і мук всіх
не злічити,
які народ наш переніс.
І пекло б можна затопити
тим морем
крові його й сліз.

У світ — в степи,
на Дике поле —
ген, за пороги
до Дніпра
втікали люди
босі й голі
від панського «добра» й двора.

Якщо ж вдалось перехопити
панам біднягу-втікача,—
у муках
та несамовитих
такий життя своє кінчав.

Це мстились так пани-магнати
за те,
що раб проснувсь на мить
і брався
волю добувати,
щоб у ярмі
рабом не жить!

4

І піднялась велика хвиля
на Запорожжі, на Дніпрі.
Народ узяв
сокири й вила,
і прапор —
сонцем угорі.

З Пиляви,
з Жовтих Вод,
з Поділля
хлюпнула хвиля
аж під Львів.

На бій ішли
усі з довкілля,
на бій, куди
Хмельницький вів.

І буря ця
з гарматним громом
і з блиском
хлопських вил і кіс
скрізь клала шляхту,
як солому,
на війська панського покіс.

Здмухнула буря
дику шляхту
із українських
сіл і міст,
поклав Богдан,
як волі вахту,
з Москвою дружби вічний міст.

Та довго ще
та шляхта люта —
орендарі та гайдуки —
важкі на люд
кувала пута...
Так дні ішли,
ішли роки.

5

Ксьондзи схизматів рятували
і їх
під папський хрест вели.
Із унії петлю в'язали
для мракобісся
й кабали.

А єзуїти,
мов ті звірі,
палили села і церкви.
І з кров'ю несли
римську віру,
як дар
«христової любві».

І Вишенський Іван
аж в Атос
сховавсь
від римських злих хортів,
бо слів своїх
натхненний пафос
здавить у серці не хотів.

6

Програла Польщу
шляхта п'яна,
чванливе буйство одцвіло,
та не прийшла
так довго ждана
свобода
в галицьке село.
Зосталась
панщина проклята,
пани зостались — дідичі,
хоч вже в тюремних казематах
бряжчали
Австрії ключі.

Змінився тільки
герб державний,
а суть
зосталась та сама.

Народ, як був,
лишивсь безправний
серед потрійного ярма.

Раніше
шляхтич-пан
всі жили
вимотував із мужика,
сьогодні ж
на народ похилий
лягла
ще й Австрії рука.

«Свої» ж пани,
попи та дуки
людей нівечили дарма,
від «свого» пана
горе й муки
не легш чужинського ярма.

7

А все ж
під тим ярмом потрійним
народ не гнувся,
а горів!
І тут і там
вогнем стихійним
спалахував
народний гнів.

Олекса Довбуш в Чорногорі
підняв,
мов блискавку, топір —
і на широкому просторі
здіймалось
полум'я до зір.

Пани ховалися у нори,
маєтки їх —
в огні заграв...
А скарби панської комори
Олекса
бідним роздавав.

Не стало Довбуша на світі —
понуро йде
кріпак на лан.
Та знов
прийшлось панам тремтіти:
підняв повстання
Лукіян.

Це Кобилиця
взяв пістоля,
що впав
із Довбушевих рук.
Щоб бить панів
за їх сваволю,
за море сліз,
за пекло мук!

8

Але ці іскри
помсти й гніву,
що розгоряються на мить,
не в силі край зробить
щасливим,
ні долі
скривджених змінить!
Лиш та повстань
могутня хвиля,
що міліони підніма

із отупіння і безсилля,
немов
сторіч судьба сама,

зміна нараз
обличчя світу,
буття народів
і держав,
накреслює нові орбіти
для людських дій,
для людських справ.

Але цю хвилю загнуздати,
їй дати розмах і мету,
її в майбутнє спрямувати —
це можуть сили,
що ростуть,

що в глибинах
старого ладу,
у безнастанній боротьбі
руйнують розвитку завади,
що криють далі голубі:
це — робітничий клас
народу,
його сумління і рука;
він змінить світ,
життя й природу,
щоб щастя розцвіло в віках.

9

Чекали змучені народи
у той знаменний
вісімсот

у сорок восьмий рік
свободи,
та що дістали
від «свобод»?

Адже пани —
завжди панами,
у їх руках —
земля й вода,
між їх
безмежними ланами
по селах злидні
та біда.

Пасовиська,
ліси і влада
як панськими були —
так є!
Куди не ступиш —
скрізь завада...
За хмиз із лісу
пан уб'є.

На клапті,
на смужки,
упруги
мужицькі порвані поля.
Як море —
скрізь по виднокругу
лани —
поміщицька земля.

10

Так жив народ тоді
«на волі»,

мов обгорілі
пні верби.
Або вмирай
на «власнім» полі,
або
до пана йди в раби.

З тієї «власної» землиці,
із клаптиків,
із тих смужок
побігли в світ
доріг петлиці
і тисячі
крутих стежок.

По них пішли збіднілі люди
шукати хліба
в чужині,
бо через панський лан,
споруди —
їм тісно
в рідній стороні.

Бо в ній лани,
лани безкраї,
поміщицькі
ліси й земля...
Село ж без хліба
помирає
на вбогих, порваних полях.

А в куркуля
візьмеш зернину,
щоб дітям
коржика спекти,

то у жнива
вже гнути спину
і день і нічку
будеш ти.

11

Немов горючі бризки лави,
Стефаник
кремінь слів добув,
і в гострих обрисах поставив
мужицькі злидні,
мов різьбу.
Нужда, відсталість,
забобони
лягли,
мов скеля, на путі
і заступили міліонам
дороги
в далі золоті.

Цю скелю
на шляху в майбутнє,
що піднялася аж до хмар,
неначе молотом могутнім,
став розбивати
Каменяр.

Він бив,
лупав чоло опоки,
аж ліг під обвалом скали,
та крізь щілин
вузькі протоки
струмки
проміння потекли.

Вони все більш
і більше світла
лили в оселі і в уми,
і розгорялася,
і квітла
бунтарська думка
серед тьми.

Це з «Искры»
підіймалось світло
і розгорялось,
і цвіло,
і повстаннями знову квітло
трудяще місто
і село.

12

Та буря,
що струснула світом,
габсбурзький трон
з землі змела,
і Польща знов
кривавим гнітом
на землю галицьку лягла.

Ксьондзи,
шпики,
пани пузаті,
осадники — собаки злі —
взялись «моцарство» будувати
на нашій
галицькій землі.

13

То тут,
то там —

цілі повіти
хапали коси,
вила,
ціп,
як у жнива набридло пріти
у пана
за двадцятий сніп.

А в місті,
мов бліді примари,
шукали праці трударі
на площах,
скверах,
на базарі,
б'ючи не об один поріг.

Та замість праці —
куля в груди,
і ніби іскра в динаміт,
гнів, що кипів
у грудях всюди,
зірвався бурею на світ...

І ось із бруку,
з тротуарів
каміння вихватом пішло
нестримним гуркотом ударів
у панських вікон
пишне скло.

Неначе вихор полум'яний,
ішли трудящі на панів,
їх не спиняли смерть
і рани:
їх лютий гнів
до бою вів.

Вела їх
помста за все горе,
за безробіття,
за нужду
і віра в те,
що скоро-скоро
вже визволення дні
прийдуть.

14

І вже нема царя й цариці
в великій
руській стороні,
а Ленін є,
і є Царицин,
і революції вогні.

Із інтервенцій,
мов з пожежі,
народ, неначе той титан,
виходить,
щоб смужки і межі
з'єднать в один
суцільний лан.

А де лишень встає
загроза
навіки звільненій землі,
ідуть бійці
крізь бурі й грози,
а з ними
Ленін на чолі.

І чотирнадцять грізних штормів
розбились

об бійців граніт,
що в зношеній
солдатській формі
дивують смілістю
весь світ.

Із інтервенцій,
мов з пожежі,
народ, неначе той титан,
виходить,
щоб смужки і межі
з'єднать в один
суцільний лан.

Щоб із руїн
піднять заводи,
річки в турбіни
запрягти,
до хмар
під синім небозводом
заграви домен піднести.

І всі кордони,
мов гранітом,
обвести
мужністю бійців
і пурпуровий стяг
над світом
піднять
в робітника руці.

15

Розбились шторми...
Мов акули,
кругом — зубатий закордон.

Бійці про нього не забули
при тракторах,
при печах домн.

І як націстська
дика зграя
Європу
під п'яту взяла,
радянська зброя золотая
на допомогу нам прийшла.

Тоді
братерську дружню руку
подав зі Сходу
старший брат,
і після довгої розлуки
ми разом
у Країні Рад.

16

І ось —
не мрія-сон,
а дійсна світла днина,
в якій кругом скали,
де спить наш Каменяр,
серед боїв прийшла
з бійцями Україна
зложить на гріб
свого войовника і сина
вінки
під звуки сурм
і золотих фанфар.

А скеля ця,
яку лупав він довгі роки,

під гуркотом гармат
розсипалась у прах.

І попливли нараз
могутніх сяйв потоки.
У далечінь побіг
нестримно
шлях широкий —
в граніті кований,
з граніту битий
шлях.

Стоять кругом бійці
з червоними зірками,
на їх обличчях
пил із тисячних доріг.
Схвильовано вони
засмаглими руками
уквітчують поверх
вінками і квітками
тої камінь,
що навік
Каменяра зберіг.

17

А на вулицях Львова
в цей вересня день
то не ріки клекочуть,
не море шумить,
то колони людей,
гомін їхніх пісень...
Зустрічає народ
довгожданую мить.

Із гарячих пісень
радість хвилями б'є —
це ж трудар
взяв до рук
і заводи, й поля...
І майбутність ясна,
мов світанок, встає
у промінні зірок
пурпурових
з Кремля.

І сьогодні
наш Збруч —
не вогненний обруч,
а дорога ясна,
за ним —
синь... далина...
Нам розкриті світи
в світле завтра іти.

1950

НА ДНІПРОВСЬКІЙ ГРЕБЛІ

Я прийшов
із карпатських підхмарних вершин,
з полонин,
з-під подзвіння чабанських флояр,
щоб послухати спів
дніпрогеських турбін
і у серце прийнять домен жар.

Ось по греблі іду...
А на чоло моє
ласка сонця лягає теплом.
І у серце нараз
хвиля радості б'є:
це ж Вітчизна торкає крилом.

Бо тепер саме тут
я відчув, зрозумів,
що загублене сонце в війні
у промінні Жовтневих
величних вогнів
повернула Вітчизна мені.

І я бачу
далекі безмежні світи
і все нові споруди могутні,—
це будують трудящі
чудові мости
із сьогодні у світле майбутнє.

Дніпрогес, і Донбас,
і колгоспні поля,
надволжанські й каховські споруди —
це в майбутнє мости...

Променистий це шлях,
по якім в комунізм ідуть люди.

Ось на греблі стою...
І всю душу мою
пройма радість... думки вогнекрилі:
в дніпрогеських вогнях
комунізму зірки
виринають з дніпровської хвилі.

І все більш і ясніш
пломеніють вони...
Україна від них у загравах...
За ці сяйва ясні,
за хліба, за пісні
Батьківщині і партії слава!

Запоріжжя, 1951

ХАЙ ЗАШУМИТЬ НАШ КЛЕН В ПІСКАХ

Ой зóлота в мережечках
із кленів та беріз
по всіх дорогах, стежечках
вночі вітрець розніс.

І ось через усе село
внизу і нагорі
іти по ньому весело
у школу дітворі.
Дмухне вітрець-метелиця,—
насіння й лист — млинком,
а вщухне,—
все те стелиться
під ноги килимком.
І, граючись,
збираєм ми
насіння золоте,
за рік від нього
(знаєм ми)
зеленим стане степ.

Насіння шлем вагонами
в степи без вод-роси,
щоб там шуміли кронами
зелених смуг ліси.

Щоб клен, чи дуб, чи виноград
в степи вологу ніс,
щоб у степах розквітлий сад
співав про комунізм.

1951

ПАЛА МОЄ СЕРЦЕ ДАРЕМНО

Не знав я
рамен твоїх ласки,
з твоїх губ
не пив я вина,
не вичитав
з віч твоїх казки,
що, кажуть,
лиш юним дана.

А все ж
від таємного болю
в душі
і у серці — вогонь:
так пізно
припало на долю
спізнать
шовк твоїх ніжних долонь.

Химерно,
як в інеї волос,
ще мріять
про чари весни,
а все ж
в моє серце твій голос
паде,
мов промінчик ясний.

Той голос
я чую щоденно,
та знати —
не знаю, хто ти...
Пала моє серце
даремно

без глузду,
ладу
і мети.

Не знав я
рамен твоїх ласки,
з жаги твоїх губ
не п'янів,
а все те
лиш вигадки казки,
що снилась-явилась
у сні.

1953

Я — СИН КАРПАТ

На шпилі гір
стояв я в літню днину,
коли в очах
яснів ще цілий світ,
коли я ніс
на крилах мрій орлиних,
як скарб життя,
моїх сімнадцять літ.

Тоді —
лишень із мідяком в кишені —
по горах
я із другом мандрував.
Про вбогість сіл
і про життя злиденне
серед краси гірської
забував.

Мов буруни —
гребені скам'янілі.
Здіймались в синь
кряжі зелених гір...
В широкий світ
мої думки летіли,
за ними
мчав захоплений мій зір.

Яка лунка внизу
лісів задума!
Який п'янкий в легенях
дух смерік!
І про красу,
про велич гір я думав...

Хотілось
жить у горах тих повік.

Бажалось теж
над Чорним морем стати
і зором
пить із моря зір красу,
і мріялось,
що гомони карпатські
колись туди
як пісню донесу.

. . . . . .

Та ось...
Звідкіль? Не знаю... Непомітно
старий чабан
до мене підійшов,
і рій думок —
тканину різноцвітну —
розвіяв скрип
подертих підошов.

— О! Файно в нас,
легінику мій красний!
Дивись... дивись...
Очей не відірвеш!
І сонечко весь день
горить — не гасне,
і світ кругом —
без краю і без меж!

Але зійди в село,
заглянь до хати:
не ввидиш сонця
з-під навислих стріх!

А навкруги все панське:
ліс, Карпати,—
нікуди й вийти
людям за поріг.

Усе — Шептицьких, Гредлів,
Фінкельштейнів...
Село — лиш межі,
злидні, постоли...
А панські слуги —
явні, скриті, тайні —
у кров, у душу
щупальці вп'яли.

Я сам у сльоту й спеку,
так як нині,
багацькі вівці
цілий вік пасу,
та ношу діри
в киптарі на спині,
і бачу їх,
а не Карпат красу...
. . . . . .
З кусків киптар,
поморщене обличчя
і рваний черес
без дзвінких прикрас...
Стоїть чабан...
Померкло гір величчя,
і світ увесь
від слів його погас.

Не знаю,
як із ним я розпрощався,
не знаю,

як зійшов я з другом вниз,
та знаю:
в серці біль і гнів зостався,
пекучий біль
без слова і без сліз.

Без слова...
Бо його я не знаходив,
щоб ним розвіять
смуток старика.
Не змити зла,
що скрізь по горах бродить,
слізьми,
якщо без зброї в нас рука.

*

Промчали дні
і прошуміли роки
в свинцевім шквалі,
у димах пожеж.
Незгасні сяйва
з веж Кремля високих
спливли на гори,
на сплетіння меж.

Прийшла свобода
в гуркоті гарматнім
з политих кров'ю
тисячних доріг,
з зірок промінням,
з теплим словом братнім,
як довгождана гостя
на́ поріг.

Ще не одна
скалилась ніч пожаром,
день не один в сльозах,
в крові проснувсь,
та «схронів» сказ
метавсь по селах даром,
старого ладу
він не повернув.

Пропали... щезли з гір
шептицькі, гредлі...
Народ —
господарем прекрасних гір.
І виросли
на кожній річці греблі,
щоб бистрину змінить
в намисто зір.

Не йтиме більш за море
ліс карпатський,
щоб за бариш
пузатий пан гуляв...
А лісоруб трудом
артільним, братським
у Чорне море
пустить лісу сплав.

Щоб там струнка
карпатських гір смерека
знялась, як щогла,
ввись на кораблі,
щоб він в світи
по хвилях мчався легко,
як ластівка
радянської землі.

І ось тепер
стою над Чорним морем,
вслухаюся
у хвиль морських прибій.
Як шум лісів ген там,
на синіх горах,
так моря шум
співа в душі моїй.

Одеса, 1954

ЩОБ МИР ДАВ КРИЛА

О земле, смійся, смійся полум'яно
із божевільних тих, що взять під ноги
бажали б цілий світ ядром урану
і розум розсікти бичем тривоги.

Вже вкруг Карпат, Уралу й Гімалаїв,
мов океан, людське хвилює море,
і, хоч на сотнях різних мов говорить,
та перед ним одна мета палає:

звільнить народи з рабства, з тьми й облуди,
в яку труча їх долар та кадило,
щоб в радіснім труді йшли дружно люди,

щоб творча думка не плелась безсило,
вдаряючись об атомні споруди,
щоб мир і труд дав розмах їй і крила.

1955

НА КОМБАЙНІ

Гей, шумить...
Гуде діброва...
Це ж Галина чорноброва
свій комбайн
веде.

Чорні вії,
сині очі,
а комбайн шумить, гуркоче...
По лану іде,
морем мов пливе.

Брови
крилами звелися,
личка жаром налилися,
мов троянди дві,
мов троянди дві.

Понад
хвилями пшениці,
наче вимахи жар-птиці,
мак на голові,
мак на голові...

Лан —
як море одностайне...
Крізь лотоки на комбайні
річкою пливе,
золотом паде.

Зеренце
пливе з машини
і на тік шляхами лине —

аж земля гуде,
аж земля гуде...

І за кожним
поворотом
брав не лиш пшениці злото
кучерявий Сень,
кучерявий Сень,

а, крім золота
в машині,
віз у серці очі сині —
щастя в сто пісень,
щастя в сто пісень.

1956

МІЙ РІДНИЙ ЛЬВІВ

Як іду я
по вулицях міста,
знов
минулі пригадую дні...
Ой яка ж то
від юності відстань!
Який простір розкрився
барвистий!
Як змінилися
люди й пісні!

Пам'ятаю:
безвусий хлопчина,
нелегально
на з'їзд [1] я прибув...
За свободу,
за щастя людини,
за майбутнє ясне
батьківщини
піднімались ми
на боротьбу.
А була ж тут господарем шляхта,
але вдарили волі громи...
В нас сьогодні —
заводи і шахти,
ми у праці стаємо на вахту,
бо до сонця
ми вийшли із тьми.

Скільки горя отут пережито!
Та вже волі буяє засів.

---

[1] З'їзд таємних гуртків соціалістичної молоді.

Глянь навколо!
Промінням залиті
рідні вулиці, в далеч розкриті,
пролягли
у чудесній красі.

Ось проходжу по вулицях міста
і минулого згадую дні:
ой яка ж то
від чорних днів відстань!
Твоє ж, Львове, сьогодні —
не пристань,
а трамплін
в тисячліття ясні.

1956

ЛЕНІНУ

Із галицького чорнозему,
з лісів карпатських, з верховин
тобі поклін доземний шлемо,
в піснях тобі передаємо
пшениці колосистий гімн.

І від свердловин Бориславa,
з гірських стодзвонних ручаїв,
від газових глибин Дашави,
з заграв над Львовом величавих
несем з подякою цей спів.

За те, що у з'єднанні знову
йдуть Львів і Київ пліч-о-пліч,
що в Чорне море на розмову
став Прут з Дніпром проміннобровим,
що в селах зорями — Ілліч.

За те, що нив розлогі гони
в артільний спільний лан зрослись,
що щезли з них пани-барони,
а в дружній праці міліони
з нужди до щастя піднялись.

За міст зростаючі квартали,
за фабрик світлі корпуси,
за всіх, що при верстаті стали
з далеких глуш, з сільських віддалин
для творчого труда й краси.

За всі вогні в селі і в місті,
у школі, в полі і в цеху,
за все нових досягнень вісті,

за вірну працю комуністів
на Ленінськім яснім шляху.

Бо ми — розкраяні, розбиті —
жили сторіччями врозріз,
і тільки Жовтень шлях розкритий,
промінням далечі сповитий,
в тридцять дев'ятім нам приніс.

І ми ідем... Із хвиль пшениці,
мов зорі, очі у дівчат.
А домен, шахт ясні зірниці,
електростанцій блискавиці
шляхи у комунізм значáть.

Тож ми — незламні і невпинні —
герої праці на путях,
в своїм труді, в своїм горінні,
неначе факели промінні,
прийдешнім дням рівняєм шлях!

1956

ВИЩЕ СЕМАФОРИ!

Нам летіти в світ
орлиним летом —
буйна юність
весною із віч...
Нам пройти і шир,
і глиб планети
для змагань
і для чудесних стріч.

Нам — шляхи мостить
на бездоріжжях,
трактором
орати цілину,
запалом,
трудом юнацьким свіжим
прокладать
в майбутнє борозну.

На Донбас,
на Півночі безмежжя,
на каскади
Ангари-ріки
ми пройдем,
як днів прийдешніх стежі,
як нових доріг
будівники.

З підземелля
сонце йдем добути,
з бистрих рік
підняти грому міць
і впрягти
в міжзоряні маршрути

жар ядра
і силу громовиць.

Попереду
далеч голубіє...
Гей! Хто з нами —
плечі розправляй!
Ми — крилаті...
Горді наші мрії
дальніх мет
розкрили небокрай.

Тож, Вітчизно,
вище семафори
підіймай
над схрещенням доріг,
щоб пройти
у Завтра неозоре
через днів
неходжений поріг.

Гей, летім у світ
орлиним летом!
Буйна юність,
грай із наших віч!
Ми пройдем
і шир, і глиб планети
для змагань
і для чудесних стріч.

1957

БИСТРИНА

Встеляє золотом каштанів
осінній вітер вулиць брук,
і понад містом в свіжий ранок
пливе гудків закличний звук.

По вулицях старі тополі,
дуби на Замковій горі
дивуються...
На видноколі,
мов ліс, фабричні димарі.

А вулиці, мов ті потоки
рвучкі, бурхливі... Бистрина!
І у львів'ян
бадьорі кроки,
з очей всміхається весна.

Усі спішать до шкіл, до праці,—
на фабрику, завод, у вуз.
Де ділись з вулиць пишні цяці,
примари гнилі і спокус?

Де ділось панство білоруке,
ченці, монашки та попи?
Де дівся скрип карет по бруку?
Де стук підкованих копит?

Неначе хвиля каламутна,
все зникло з віч і назавжди.
Рука трудівника розкута
стирає з вулиць їх сліди.

Бо в нас сьогодні цілі нові,
нові завдання, творчий труд.
Твої ж дерзання, древній Львове,
тебе в широкий світ ведуть.

1957

ПІСНЯ ЛЬВІВСЬКИХ ГЕОЛОГІВ

Вісім парків є у Львові,
хто ж не знає, де вони...
Та чи стрінемося знову
в них майбутньої весни?

Ти ж, як ластівка крилата,
що відлинула в вирій,
встигла серце в мене взяти,
залишить оману мрій.

Сніг присипав всі стежини,
по яких ходили ми,
де пили ми чар хвилини
вкрай сп'янілими грудьми.

Він прикрив усі узбіччя,
всі доріжки й дерева...
Все ж і досі кожна стріча
в мене в серці, мов жива.

Наче ластівка крилата,
ти пурхнула звідси в світ,
встигла душу в мене взяти,
і зостався у грудях лід.

Ось весна поверне знову
з квіттям, з мріями у Львів,
та не чути тобі Львова,
а полтавських солов'їв.

Ти ж геолог, я — геолог.
В горах я, хтозна-де ти...

Нам скарбів шукать навколо,
як же наш нам скарб знайти?

Ген — Полтава, тут — Карпати,
поміж нас — Дніпро і Збруч;
як же нам стежки з'єднати,
ой скажи, скажи! Не муч!

Вісім парків в нас у Львові.
О! Ти знаєш, де вони...
Та чи стрінемось ми знову —
хай би навіть восени.

1958

СІМНАДЦЯТЕ ВЕРЕСНЯ

17 вересня 1939 року Радянська Україна прийшла на допомогу і визволила Західну Україну від пансько-польського поневолення. Вірш написаний у двадцятиріччя визволення.

Ой ти, вересень,
в золоті кленів,
в повноплодді,
у шовках беріз!
Ти нам волю,
і працю натхненну,
і весну красну
в осінь приніс.

Уже двадцять літ!
Як не співати?
Ходить сонце
по нашій землі,
і засвічує
зорі в Карпатах,
і розіскрює
в кожнім селі.

Ясне сонце,
що з Жовтня
зійшло нам
з-поза Збруча
у вересня дні,
що звеліло
вузеньким загонам
об'єднатись
в безмежність ланів;

що нас вивело
з хиж напівтьмяних,
з-між покраяних
межами смуг
на той простір,
що в сяйвах багряних
нам осяйний розкрив
виднокруг;

що збудило в нас
приспані сили,
скуті рабством
та димом кадил,
що піднесло нас,
наче на крилах,
із відсталості,
тьми і нужди.

Ой ти, вересень,
в золоті кленів,
в повноплодді,
у шовках беріз,
ти нам радість,
і працю натхненну,
і весну красну
в осінь приніс.

Ти віддав нам лани,
панські досі,
їх палаци,
фільварки,
ліси,
серп і молот
в вінку із колосся,
українських степів
мрійну синь.

Ти вогонь влив
у серце народу,
дав у руки
і книгу, станок...
І піднявся
в синь неба
з заводів
кучерявого диму
вінок.

Уже двадцять літ!
Як не співати?
Ходить сонце
по нашій землі...
Наче казка —
дні наші крилаті
під рубінами зір
на Кремлі.

Ой ти, вересень,
в золоті кленів,
в повноплодді,
у шовку беріз!
Ти нам щастя,
і працю натхненну,
і весну красну
в осінь приніс.

1959

МОВ КВІТКА НА ФРОНТОНІ

Якась глибінь, звабливa і таємна,
в словах твоїх тремтить, мов далеч синя.
Ти ж одійшла... І стало пусто й темно,
немов з грудей хтось серце в мене вийняв.

Ще образ твій, мов квітка на фронтоні,
слів пелюстки, як музика, в повітрі,
та бліднуть фарби на моїй палітрі,
і образ той від мене час заслонить.

Слова твої, мов хвиль прибій на морі,
об серце б'ють блакитними валами
і розкривають далі неозорі...

І пити б їх, і пити б, пить без тями,
та зникла ти — отак зникають зорі...
А біль мій, жаль мій роздзвонився піснями.

1960

ВЕСНОЮ ПАХНЕ СЛОВО

Не з ніжної зродилась ти блакиті,
не з пахощів прихованих бузкових...
Та прийдеш ти — блакиттю все залите,
і, мов бузок, твоє кожніське слово.

Із вій твоїх бездонне зорить море,
із рожі губ весняно пахне слово,
а усмішка іскриться світанково
й розсвітлює захмарені простори.

Я чую це, і в грудях світла повно,
чарівних мрій і тонів оксамитних...
Твої слова — мов музика призовна...

І повна грудь лунких тремтінь блакитних,
що в'яжуться в мелодію невловну
бездонних туг і прагнень позасвітніх.

1960

ОВІДІЙ

(До двохтисячної річниці з дня народження)

Скільки тьмяних віків
впало в прірву часу,
скільки вод сплило в море з Дунаю
від тих днів, як тебе —
Рима славу й красу —
раптом прогнано з рідного краю.

На вигнання ж прирік
тебе цезар Август
не за зраду вітчизни чи віри,
а за мудрість співця,
правду серця і уст,
вільний спів невгомонної ліри.

І за те, що ти смів
не вважать золотим
вік Августа,
цей «перший вік» світу,
і не все, що творив
«Цезар-бог», звать святим...
Став поет, як злочинець, банітом [1].

І краса твоїх строф,
і вся музика слів
не зуміли змінить тої долі,
що жбурнула тебе
в прірву туг з ясних днів
на далекому скіфському полі.

---

[1] Вигнанець *(лат.)*.

Пігмальйон оживив
навіть мармур в огні
свого серця й палкого кохання,
а зворушить царя
сам поет не зумів
плачем «Трістій» своїх із вигнання.

Десь на скіфській землі,
край безмежних степів,
там, де готів була батьківщина,
спить в могилі співець,
та не змовк віщий спів
латинян древніх славного сина.

Іще й досі нас вабить
«Легенд» його чар
і захоплюють «Метаморфози»,
Філімона й Бавкиди
любов, як нектар,
і Ніоби страждання та сльози.

А ті мрії поета
про вік золотий,
де б закон знали люди без суду,
ми здійснили в житті
у країні своїй,
днів прийдешніх піднявши споруду.

1960

* *
*

І прийшла весна
до мене знову
в ранню осінь —
сімдесятий раз.

І бринить у серці
музи слово
від вогню,
що в ньому ще не згас.

У моїй світлиці —
квітів... квітів...
Їх приніс мені
незвичний день.

Роздзвонилось серце
від привітів,
мов джерельце,
струменем пісень.

Хоч на скронях —
сріблом сивий волос,
борознами
зоране чоло,
та я чую:
не іржавий голос —
свіжим цвітом
серце розцвіло.

1960

О, ПОВЕРНИСЬ!

Сьогодні ти прийшла до мене в гості,
і ось запахло все навкруг весною...
І стали стіни, мов небесний простір,
в кімнаті, що була, як гріб, тісною.

Ти сіла знову біля мене рядом,
і знову пальці, як колись, сплелися,
та враз, не знаю, чом це полилися
на них раптово сльози гострим градом

і опекли мої холодні руки.
Мов подих вітру — тихе, повне муки,
почув я близько ледь вловиме слово.

Схопився я, щоб впасти на коліна...
Та зникло все... Лиш в серці хуртовина.
О, повернись!.. Хоч в сні вернися знову.

1962

ТИ З НАМИ, ГАЛАНЕ!

Ще так недавно
в цьому залі [1]
востаннє чув я
голос твій.
І він крізь час,
крізь тьму печалі
іще бринить в душі моїй.

І ось тепер
в палкій уяві
знов
світла постать ожива,
і знову в тиші,
Ярославе,
дзвенять, мов сталь, твої слова.

В словах тих —
світлі думи-мрії,
то теплота,
то гордий гнів,
і образ твій
крізь час ясніє
до наших неповторних днів.

Як жаль,
що впав ти передчасно
в момент
розгону творчих сил,
що не дожив
до днів прекрасних,
коли штурмуєм небосхил.

---

[1] Йдеться про останній виступ Я. Галана в університеті імені І. Франка.

Коли
прорвали ми тенета,
що нас тиснули
до землі,
коли трампліном нам —
планета
до далей в Космосу імлі.

Як жаль,
що вже тебе немає
у нашій
радісній сім'ї,
що вже між нами
не лунають
слова захоплені твої.

Та ти в поході
з нами будеш,
як був і завжди
за життя:
цеглини ж і твої
в споруді,
якій наймення —
майбуття,
комуністичне майбуття!

1963

НА ТАРАСОВІЙ ГОРІ

По крутому схилу —
сходи... сходи...
Справа, зліва —
зелень густолиста.
А під світлим
синім небозводом
тишина задумана,
врочиста.

Йду по сходах...
В тишині величній
линуть думи,
мов ті ріки в море.
Плин той,
мов симфонія музична...
Це Вкраїна
з Кобзарем говорить.

Бо немає днини,
ні години,
щоб сюди не мчали
думи, мрії
десь з-над моря,
степу й верховини,—
звідусіль,
де сонце землю гріє.

Мчать ці думи
із усіх усюдів:
з-за морів,
з-за гір,
з-за океанів...

Вже ж по всій планеті
знають люди
Кобзареве
слово полум'яне.

Йду по сходах...
Кожен ступінь — клавіш.
Що не ступиш —
ціла злива тонів.
З кожним кроком
могутніш, яскравіш
в зливі б'ється
серце міліонів.

Ось і площа,
й хата Кобзарева...
В ній все те, чим жив і дихав
геній.
А кругом,
немов вінок,— дерева...
Вся гора
у повені зеленій.

З площі звівшись,
на небес екрані
Прометей
у слави ореолі
оглядає
в новому світанні
і Дніпро,
й лани широкополі.

О, яке велике горде
щастя —

доторкнутись
сірого граніту
й серце тут
до стіп того покласти,
хто з низин
став на вершинах світу.

Яке щастя —
знати, що людина,
син кріпацький
ось на п'єдесталі,
що велике слово
України
йде із людством
в неозорі далі.

1963

ВЕЛИКОМУ ЖОВТНЮ

Мов дужий богатир,
у Жовтні до небес
зметнула ти свій стяг,—
він спалахнув багряно.
І йдеш ти по землі
в вінку все нових ГЕС
у даль тисячоліть,
як дня нового ранок.

Під стягом тим ми йшли
крізь війн грозову ніч...
Третина вже землі
у сяйві зір свободи.
Тепер ми на путі,
яку вказав Ілліч,
якою в даль віків
йдуть все нові народи.

Хоч Захід ще в чаду,
хоч Південь ще в імлі,
не спинить наш похід
ніяка в світі зграя,
бо він незборно йде,
як сонце, по землі
і всюди до борні
народи підіймає.

Колись я мріяв лиш
про той звитяжний хід,
Та думав: правнуки
діждуться тої хвилі...
Вона ж прийшла! І ось
минуло сорок літ,

а хід її весь світ
на подвиги окрилив.

У дружбі і в труді
проходять наші дні:
ми орем цілину,
впрягаєм в працю атом,
а нині, кинувши
землі стежки тісні,
зірками мчать до зір
від нас гінці крилаті.

Це вперше у віках
на Космосу поріг
вступили ті гінці
із нашої планети,
щоб людству цим розкрить
даль зоряних доріг,
щоб славить ум людський
своїм космічним летом.

Благословенна ж будь,
о неповторна мить!
Тобі за матір є
велична Жовтня днина!
Хай крізь прийдешні дні
ця горда вість летить:
здолала шлях до зір
розкована людина.

Благословенна ж будь,
велика Жовтня днина!

1964

КАМЕНЯРЕВІ

У грізний час війни —
страхіть і хуртовини —
ти відійшов від нас
і не повернеш знову.
Та весь вогонь душі
ти перелив у слово,
а тіло втомлене
спочило в домовині.

Та хто б сказать посмів,
що ти й тепер не з нами,
що стільки років вже
тебе в живих немає,
коли твій дух, твій ум,
як і раніш, палає
в скарбниці геніїв
незгасними вогнями.

Яснiють ним
низькі карпатські хижі,
веселкою горить твій дух
на Закарпатті,
і по Кавказ бринять
думки, вогнем пройняті,
і сяють відблиском
на чорноморські брижі.

А як не кидав з рук
ти свій важенний молот
і скелю рабства й тьми
бив весь свій вік уперто,
так молот слів твоїх
ось, навіть після смерті,

лупає цю скалу,
що наче смерті холод.

І скрізь у наші дні,
у наші світлі роки,
коли народів гурт
зійшовсь у дружнім колі,
в загравах домен,
в шумах жита в полі
струмує і живе
твій світлий дух високий.

Тож хто б сказать посмів,
що ти й тепер не з нами,
що стільки літ уже
тебе в живих немає,
коли твій дух, твій ум,
як і раніш, палає
з глибин всіх книг твоїх
незгасними вогнями.

1964

УКРАЇНІ

В сузір'ї
між першими з перших
ти — наче веселка весняна.
І величчю
все нових звершень
стрічаєш ти
кожний світанок.

У заграваx
домен, мартенів
спалахує простір щоночі,
в труді,
у змаганні натхненнім
щодень —
новий подвиг і по́чин.

Ідеш, мов титан,
як по сходах,
по греблях
твоїх дніпрогесів
і скрізь
під твоїм небозводом —
і зорі,
і вранішні плеса.

Сини ж твої
степ оновили,
піски напоїли водою.
Де тліли
й тужили могили,
життя йде
новою ходою.

З Карпат
і по Чорнес море
буя, мов весна,
Україна.
Співає,
і мріє,
і творить
велика єдина родина.

Вітай же
в ці дні благовісні,
моя Батьківщино чудесна!
Хай славу твою
труд і пісня
відлунням
по світу
розплеснуть.

1964

СТЕПАНОВІ РУДАНСЬКОМУ

Дністер бере початок свій
з джерел,
в яких зірки
купаються щоночі,
а вдень —
ялиці й цяточка-орел,
що в синяві
тремтить над гір розточчям.

Там над струмком
курних хатин сім'я,
і дзвонить їм
струмок той без уговку.
В одній з хатин
дитям ще слухав я
Руданського
чудесні співомовки.

Не раз, було,
зімкнуться круг стола
прекострубаті
голови сусідів
і, спотикаючись,
вже читанка пішла,
як циган хроном
та сльозами снідав.

Або про бабку,
про козу й дяка,
що то на криласі
мекекав наче...
І йшло читання

й сміхотня така,
що в пам'яті
я все це й досі бачу.

З того часу
минуло стільки літ!
І не одна
спливла весна і осінь.
І вже не той став
і Дністер, і світ,
та співомовки
дзвонять в серці й досі.

В гірляндах зір
шумить тепер Дністер,
ракети наші
круг землі літають...
Широкі поли
спільний лан простер
ген від Дінця
до синього Дунаю.

І нині в світлих,
чепурних хатах
(не так, як я колись
в курній хатинці)
читає дітвора
в своїх книжках
те, що писав
Степан із Хомутинців.

1967

СРІБНИЙ СМІХ І СЛЬОЗИ

З далеких країн
прислала йому дівчина
дрібні сльози
на рожевому папері.

Вони тремтіли,
немов самоцвіти
на пелюстках
троянди.

Та, замість на груди широкі,
поклав їх на вікно,
щоб любуватися,
як грають промінням на сонці.

Хтось стукнув до його дверей.
Це прийшла друга
і наповнила світлицю
своїм срібним сміхом.

А він забув
про пелюстки троянди...
Він вслухався в чарівну музику
її слів і срібного сміху...

Заглядаючи йому у захоплені вічі,
вона спитала:
«Що це, голубчику,
на вікні у тебе?»

«Це — чистії сльози
на пелюстках троянди...
з далеких-далеких країв».
На всміхнене личко впала тінь.

Вдвійку підійшли до вікна.
І тут — в сонячному промінні
тремтіли сльози...

Та за мить
на пелюстках троянди
залишились тільки темні плями...
Гаряче проміння висушило сльози.

«Ах! Та це лиш
краплинки болота на папері»,—
сказала вона
і залилась срібним сміхом.

А він?
Він не хотів і не міг тепер
думати про сльози
з далеких країв...

А перелітний вітер
надлетів
і рвучким крилом звіяв
пелюстки троянди за вікно.

*

А прислала ж йому
рідна дівчина
срібні сльози
з далеких країв.

1968

ЛЮДИНІ КОМУНІСТИЧНОГО СВІТУ

У Космосі ти цятка лиш,
ти цяточка лишень, плането,
круг сонця вже віки летиш
під атмосфер тісним наметом.

Теплом від сонця із небес
живеш і дієш — твориш чуда.
Та чудом із усіх чудес
є роботящі, смілі люди.

Ти тулиш їх, голубиш їх,
немов ота ревнива мати,
і тим надіялась усіх
при собі вік-віків тримати.

А в них у серці — мрія мрій,
незгасна, вічна і заклична:
літать, мов птах, як вітровій!
О, як чудесно! Як велично!

Підняться в небо, вище хмар,
орлом злетіти понад гори
легендний спробував Ікар,—
сміливця ти жбурнула в море.

Ішли віки...
Мінявся світ...
Укравши в тебе льоту тайну,
новий Ікар звершив політ
з землі у простір сонцесяйний.

Піднявся вище хмар і гір —
безкрилий сам —
на крилах з криці,
всім труднощам наперекір,
вловивши швидкість блискавиці.

У Космосі ти цятка лиш,
ти цяточка лишень, плането,
круг сонця вже віки летиш
під атмосфер тісним наметом.

Теплом від сонця із небес
живеш і дієш — твориш чуда,
та чудом більшим всіх чудес
є роботящі, смілі люди.

Дарма те, що без крил вони,
та серце в них — палке, бентежне...
прорвались щойно з низини,
а мрія зве їх вже в безмежність.

Та поки хрест, як стяг пітьми,
осліплював народи світу,
то не могли злетіти ми
крізь дим кадил, крізь морок гніту.

І перші з нашої землі
розвідники світів — не гості —
несуться космокораблі
в бездонну даль,
в космічний простір.

Тож слався, розум, слався, труд
радянського всього народу,
що в Космос нам розкрив маршрут
до зір — за межі небозводу.

Тож слався, час, і слався, вік,
в якім схвильовано живем ми!
О, слався, новий Чоловік
Комуністичної системи!

1969

ЛІТНІЙ ДЕНЬ

День прокинувся рано
і шапчину червону
взяв з нічного туману,
з-за дверей небозводу.

І зодягнутий легко
у розвійнії шати,
із-за гір з-за далеких
став до нас поспішати.

Його віддих веселий
сколихнув сонні віти,
а з шапчини по селах
на шибки впали квіти.

Тоді з хат напівтьмяних
з коновками дівчата
йшли на річку рум'яні
день-деньок зустрічати.

І схопив день шапчину,
всипав золота в неї
і в бездонну синь кинув,
що плила над землею.

Сам у білій у свиті —
такий свіжий, ласкавий —
сипле жаром налиті
діаманти на трави.

А у повінь пшениці
на колгоспних безмежжях

шле він кіс блискавиці,
злотом землю мережить.

І розблискують коси,
і комбайни гуркочуть,
а над нивами носить
вітер пісню дівочу.

У бездонні у синім
золот-шапка не тоне,
а з-над гір по стернині
сипле злото червоне.

Вже прив'яли долоні,
піт на чола росою,
і в останнім розгоні
повів легінь косою.

А день поглядом кинув
на стерниш сіре море,
взяв із неба шапчину
і сховався за гори.

1969

ДНЯМ КОМУНІЗМУ — ДАР ВЕЛИЧНИЙ

До дальніх мет важка дорога.
А в нас мета — казковий світ.
Там небо — не чертоги бога...
Земля — це той трамплін, з якого
до зір почався наш політ.

Ми йдем дорогою важкою,
а все ж найкращою з доріг.
Та світ старий кипить злобою,
і нам доводиться з двобою
брать кожен ступінь і поріг.

Все ж обрій наш — ясний світанок,
за океаном — темна ніч.
Партійний з'їзд — це полустанок,
з якого йдем у світлий ранок
свободи й щастя дням навстріч.

Бо наші з'їзди — це вершини,
немов гігантські сходи ввись:
із них наш зір все ширше лине,
й могутнім генієм людини
з землі ми в небо піднялись.

Яка велична панорама —
заслона зірвана з небес!
Розсунута здогадок рама,
розкрита в Космос перша брама
до тайн природи, до чудес.

У переддень того, як станем
ми на найвищому шпилі,
всі пройдені шляхи оглянем
і в завтрашній наш день заглянем,
в день комунізму
на землі!

1969

ЛЕНІН

I

Відомий світу Ленін не один:
з-над Волги Ленін, Ленін із-над Влтави,
із Лондона, із цюріхських вершин,
Парижа гість, не гість — трибун яскравий.

Бо він не гостем був і тут і там,
не панський сплін носив його по світу,—
щоб людство вивести із рабства, з гніту,
він гнів народу в бурю розгортав.

Це ж він, як ще не згас війни пожар,
із чужини крізь дим, осель руїни
пробравсь і звихрив царську всю Росію.

Тоді не тільки самодержець-цар,
але і кайзер щез у морок тіней
у тому вихрі, що з Росії віяв.

II

Він знаний людям з площі при вокзалі,
з моменту, як трудящий Петроград
творив нові для людства магістралі,
нове життя на Першім З'їзді Рад.

Він знаний з днів, коли страшним упи́ром
став світ старий повзти з усіх сторін,
у гуркоті гармат, у свисті мін
не гілку ніс, а гострену сокиру.

На клич Вождя тих горлорізів орди
змів з рідних піль геройський пролетар.
Гудками фабрик, здвигнутих до хмар,

старому світу кинув виклик гордий
і всім пророкам злим наперекір
підняв з руїн Країну Рад до зір.

III

Так, Ленін — скрізь... І той, але й не той.
Підпільник тут, а там — мудрець і вчений,
тут — дипломат, а там — боєць-герой.
державний муж або трибун натхненний.

На перехрестях світу він пала
й палатиме, немов маяк, довічно.
Від Леніна в епоху цю космічну,
мов казка, путь в майбутнє пролягла...

Ми нею йдем... Стає щодень ясніш...
Окрилені його величчям мисли,
будуєм наше Завтра все стрункіш,

ракети шлем до цілі в строки стислі —
в космічні далі, у сузір крутіж,
як наших сил і мирних прагнень вислів.

1970

З МАРІЇ КОНОПНІЦЬКОЇ

ВІСЛА

Що ж ти там несеш з дороги,
сива наша Вісло,
чом так много над тобою
вихрів, хмар нависло?

Як ідеш ти від Карпатів,
що в снігах дрімають,
то нас завжди каламуттю
хвилі напувають.

Як від Кракова ідеш ти,
наша краків'янко,
чом пливеш в тужливих шумах,
без пісень, панянко?

Ой як сумно тій пташині
понад гріб летіти...
Ой так сумно нені Віслі,
як скаржаться діти.

З гнізд орли зірвались хижі
в простір над землею
і світ білий чорним криллям
звихрили над нею.

Всохли квіти на долині,
вмивані сльозами...
Буря співи заглушила
холодом-вітрами...

Через ті поля несу я
каламутні води,
з чорної ріллі збираю
сльози-піт народу.

Йду я в море в скаргах, в смутку
тихою ходою,
плачуть джерельця й зітхає
та земля за мною.

ГЕЙ, КОЛИ Ж ТО МИ ДІЖДЕМСЯ...

Гей, коли ж то ми діждемся
тії весни, того літа,
як з-під стріхи, що протліла,
хата білістю засвітить?

Гей, коли ж нам доведеться
ранку, днинки дочекати,
що загляне крізь віконце
вільне сонце в нашу хату?

Гей, коли ж то ми діждемся
тії зорі, тії долі,
що зійде колосся злоте
на убогім нашім полі?

Голим полем вихор мчиться,
вихор в'ється сніговієм,
у мороз під новий місяць
наша хата побіліє.

Ходить небом днинка біла,
біле сонце небом ходить,
нива, всіяна сльозами,
злотий колос вліті родить.

* *
*

Ой коли б ти, ясне сонечко,
знало,
скільки тіней на землі ще
зостало,
не спадало б ти так швидко
за гори,
за ліси ті в пурпуровім
уборі.

День до вечора короткий
від сходу...
Не розтане зціпеніла грудь
народу...
Не проймуться сонцем мислі
людини,
як зника воно так швидко
з вершини.

Ой коли б то над людьми так
сумними
промінь-дух сплив вогнями
ясними!
Щоб у світло піднялися
повіки,
щоб майбутності настав день
навіки!

ВІЛЬНИЙ НАЙМИТ

Ніби по стрічці вузькій, по стежині
поміж нивками ячменю і жита,
йшов блідий наймит в старій сірячині
вільно наймитись.

Вираз ніколи не був проти змісту
так, як в словах цих, в глумові злому!
І не впивалось так в грудь болю вістря
тілу живому.

Рік цей важким був: шмагала все злива
срібним бичем дрібні ниви й діброву,
в сльозах землиця принесла у жнива
січку й полову.

Вигнаний з хати нуждар за податки
не попрощався ні з ким на порозі...
Взяв тільки грудку землиці для згадки,
іде по дорозі.

Тихо в повітрі і мріють блакити,
сонцю вітання сопілка десь грає...
Став вільний наймит і в латану свитку
очі втирає.

Вільний, бо з узів, якими скувала
вузька рідна смужка, де піт лив кривавий,
його увільнила бездушна ухвала —
твердість уставу.

Вільний, бо нині не мав кому дати
вже свіжого сіна й жмутка за драбину.
Вільний, бо кинуть міг дах тої хати,
йти на чужину.

Вільний... Не давить ніщо його в світі —
коса на плечах лиш в часі мандрування,

дрантя на спині і лати на свиті,
біль існування.

Вільний... Останній синок-сиротина
з голоду спух весь весною, не жи́ве...
Пес остав тільки старий біля тину
і стиха вие.

Вільний — та ж може іти, спочивати,
клясти під скрегіт глухого розпа́чу,
і збожеволіть, і плакать, співати —
все бог пробачить.

Як наморозь в холод в душі зледеніти,
бить лобом об землю — шалені так чинять,—
та вечір, і ранок, і сонце в зеніті
нічого не змінять.

Вбогий загін край нужденної хатки,
мокру луку, мох і верес у росах —
все взяв урядник... Податки! Податки!
Ти бери косу!

Йди! Йди! Оплату внести в касу треба,
хоч замість жита збереш стоколосу,
хоч за рік зсохлись без хліба і ребра,—
берись за косу!

Чом же стоїть він? Як птах, він свобідний!
Хоче — живе хай! А ні — хай вмирає!
Втопиться, може, чи працю обійме,
хто про це дбає?

Жменею волос хай рве із розпуки,
хто для розради слівце скаже зайве?
Ляж хоч би трупом, ніхто ані звуку!..
Ти — вільний наймит!

КРИВАВИЙ СПОГАД

Чи знаєш, чом ти стільки маків бачиш,—
на наших нивах квітнуть вліті в житі?
Чом скали он прядуть червоні нити
під Удишином ген, чом Шпрее плаче?

Чом сонце в вечір в горах мить спинилось
і на шпилі кривавім дума думу?
Чом стогне ліс від вдарів вихру й шуму?
Квиління птаха вніч, мов плач, розлйлось?

Кров згиблих сербів з борозною плине,
з гірських вершин до неба скарга лине,
а ніччю стогне з вихром на долині.

Ах, щó болить —в думках вже знаю нині,
бо й виджу в житі, мій ти ярий мане,
і чую вніч, як птах із болю плаче.

* *
*

Над гробом хай моїм не плаче
ніхто, окрім дружини,
і нащо сльози всі собачі
й ваш жаль облудний з ними.

Хай дзвін над тру́ною не кряче,
не стогнуть співи чиї,
на похороні дощ хай плаче
і вихор хай завиє.

Хто схоче — грудку в гріб хай кине,
аж гроб мене привалить,
а сонце, знявшись в небо сине,
хай зсохлу глину палить.

А ще колись, колись ще, може,
як надоїсть тут скніти,
розкину дім той, темне ложе,
щоб к сонцю полетіти.

Коли ж вздрите мою ви постать
в льоту вже світлім, яснім,
тоді назад мене покличте
моїм же словом власним.

Щоб я почув ген там те слово,
як зіркою полину,
за труд візьмусь я, може, знову,
той труд, в якім я гинув.

* *
*

Котрий же я: той — живий,
той — в леті до небес,
чи той, що вмер щасливий,
в руках стиснувши хрест?

Чи той, якого крила
в'ялив крутіж буденний,
чи той, що кидав стріли,
гострив їх об зір кремінь?

Чи той, що ліг, прикритий
чи кіром, чи саваном,
чи той, що мчить над світом
й січе путь ураганом?

Чи той, що ляже зможен
під власних дум порогом,
чи той, що нестривожен
на суд піде із богом.

Хотять усі від мене,
щоб гарт був завжди в силі,
щоб їх будив сльозою,
піднеслою на хвилю.

Щоб гарт, був в слів подзвінні,
щоб зойк був в повній силі,
щоби струснув тремтінням
живих і тих — в могилі.

* *
*

Веселий я, веселий,
сміюся аж до сліз,
хоч осінь листя стелить,
бзу запах чую скрізь.

Веселий я, веселий,
хоч йдуть часи бур-гроз,
я бачу на світанні
сади квітучих роз.

Веселий я і свіжий...
Що ж це? Тут мрець, саван?
Та це лежить лиш тіло,
а дух — вогню фонтан.

Веселої я вроди,
без зайвих пишних слів
вступаю в круг свободи,
сузір вже чую спів.

Вже чую: дзвонять дзвони
в небесній вишині,
у тьмі землі труп тоне,
а дух — ще повний сніп.

ЖУРБА І ПІСНЯ

Вже нічого життя не розгорне?
Ось ще рік, іще два, іще ікс.
Мої думи — лебідоньки чорні —
відпливають із Вісли на Стікс.

Я знав, чого серцем болітьму,
під удар який грудь наставлять.
Не рахунком, не силогізмом
став життя своє й вірш будувать.

Та журба, як та ржа, пережерла
мого серця і ніжність і міч,
лишень крик, прорвавшись із горла,
глухо темну пронизує ніч.

Та в тім крику я юним зостанусь,
якщо ж грім — хай б'є в серце мені.
Тому світу рабом я не стану,
тому світу я крикну: «Ні! Ні!»

NO PASSARAN *

В смертній хвилині республіканці,
вмивши брук кров'ю із власних ран,
по стінах в крові вмоченим пальцем
виписували: «No passaran».

Вогнем той напис, залізом рито,
де брук — серця, барикад круговерть,
так народилася воля Мадріда,
життя дорожча, тривкіша, ніж смерть.

Її два роки тисли фашизми,
вогнем, залізом згинали стан.
Росте свобода, як слава вітчизни,
її не задушить насильства кайдан.

В вірші цім — воля, рівність, братерство,
зрошений кров'ю вірш мій від ран.
Як має згинуть, нехай же смерть та
подасть надію: «No passaran».

---

* Вони не пройдуть (*ісп.*).

З ЯРОСЛАВА ІВАШКЕВИЧА

МИР

Не сплигне нам, як голубиця,
не вирне чвертю року в леті,
не блисне, наче блискавиця,
мир на планеті.

Не зродиться з громів, ні з хмари,
з пахучих квітів із букетів,
не з райдуги спливе сном ярим
мир на планеті.

Лиш народитись мусить з волі,
як кров, прорватись в нас із рани,
з зусиль всіх нас зростать поволі
мир, як світанок.

Як пломінь, бухне з нашої праці,
із рук з'єднання, з дружніх кроків,
із вигуків всіх рас і націй:
Хай буде спокій!
Хай мир і спокій!

ЗМІСТ

Стор.

5 Зором серця. *Ростислав Братунь*

У ТЬМІ ГОРЮ

15 Крізь плин часу
17 Убив бандит бандита
19 «Не спинялa мати слiз..»
20 Мені не жаль...
22 Не скорюсь!
24 «Колись тужив я так за коханням...»
26 Коли б хоч тінь
27 До світла
29 Срібна нічка
30 Прощай
31 Листки падуть
32 На хмарі напишу я слово...
33 Колись було сонце
35 Напровесні
37 Твій голос
38 Я арфою став бя...
39 Дзвонять солов'ї
40 Веснянка
45 Стоять задумано ліси
46 Розстелившсь серпан...
48 Пробудження весни
49 Гей, мечі у руки!
51 Білий голуб
52 Зима та весна
54 Пісня
55 «Звідкіль мені квітів пахучих...»
56 Безробітні
64 Іван Вовк *(Уривок з поеми)*

ПІСНІ КРІЗЬ ЗУБИ

70 Із днів неволі
71 Неповтична назва цеї книги
72 «Так! Весь горю...»
73 Моє слово

74 Мов сон важкий
75 ...І бачу, як зарані
76 Двигнуться мозольні руки
77 Я бачив би чуда
78 «Бо ось сказився світ...»
79 «Не горлоріз я...»
80 Це глум
81 «Змінили ви...»
82 Зростає гнів
83 Моє щастя
84 На згарищах старого
85 Декаденту
86 «Повз тротуар...»
87 Весна
91 Зимовий вечір
92 На панському току
94 Пісня про голубий Ніл
96 Квітневі дні
100 Фронт юності

СЕРЦЕМ БАЧУ

103 П'ять зоряних літер
104 Хвала
106 Звільнена Буковина
109 Дощ
111 Прийшла Радянська влада
112 Вітай, Закарпаття!
114 В новому Львові
115 Гей, шуміла дібровонька
118 Морозний день
119 Львів у строю
121 Слово Леніна
122 Виходь, народе!
123 «Росте нове життя...»
124 Гей, налий!
125 Казка про терен
133 Ланкова
135 Весна повернулась
136 Я знов у Києві
138 Зачарований на Схід
141 Гей, поле моє, полечко!
143 Перша поїздка у колгосп
146 Весна

147 Їдуть, їдуть трактори
148 Оленка
151 Мар'янові Крушельницькому
152 Я — садівник
154 Другові Ярославу
156 Бабине літо
157 Пройдені дні
176 На дніпровській греблі
178 Хай зашумить наш клен в пісках
179 Пала моє серце даремно
181 Я — син Карпат
187 Щоб мир дав крила
188 На комбайні
190 Мій рідний Львів
192 Леніну
194 Вище семафори!
196 Бистрина
197 Пісня львівських геологів
199 Сімнадцяте вересня
202 Мов квітка на фронтоні
203 Весною пахне слово
204 Овідій
206 «І прийшла весна...»
207 О, повернись!
208 Ти з нами, Галане!
210 На Тарасовій горі
213 Великому Жовтню
215 Каменяреві
217 Україні
219 Степанові Руданському
221 Срібний сміх і сльози
223 Людині комуністичного світу
225 Літній день
227 Дням комунізму — дар величний
229 Ленін

ПЕРЕКЛАДИ

З Марії Конопніцької

232 Вісла
234 Гей, коли ж то ми діждемся...
235 «Ой коли б ти, ясне сонечко...»
236 Вільний наймит

З Якуба Барта
238 Кривавий спогад
З Станіслава Виспянського
239 «Над гробом хай моїм не плаче...»
240 «Котрий же я: той — живий...»
241 «Веселий я веселий...»
З Владислава Броневського
242 Журба і пісня
243 No passaran
З Ярослава Івашкевича
244 Мир

АНДРЕЙ ВАСИЛЬЕВИЧ ВОЛОЩАК

ПЛАМЯ И ГОРЕНИЕ

Избранное

(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *М. Д. Томенко*
Художник *Т. І. Кожекова*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *Б. С. Куйбіда*
Коректори *В. І. Коваль*,
В. Я. Рибакова

Надруковано з матриць Київського поліграфічного комбінату на книжковій ф-ці «Жовтень» Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР. Київ, Артема, 23-а.

БФ 03176. Здано на виробництво 17/II 1970 р. Підписано до друку 26/V 1970 р. Папір № 1. Формат 70×90¹/₃₂. Фіз. друк. арк. 7,75. Умовн. друк. арк. 9,067. Обліково-видавн. арк. 6,382. Зам. 1277. Ціна 94 коп. Тираж 3500.